

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарного менеджменту
Кафедра журналістики та PR-менеджменту

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри журналістики та
PR-менеджменту

(протокол №_ від _____ 20__ р.)

Завідувач кафедри

_____ Роман ШУЛИК

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «Особливості роботи коментатора та журналіста футбольних
матчів»

Виконав студент VI курсу, групи МЖурн-61
спеціальності 061 Журналістика
Рабчевський Дмитро Олександрович

Керівник – кандидат психологічних наук, доцент
Костюченко Олексій Миколайович
Рецензент – ст. в., кандидат наук із
державного управління Бондар В. Д.

Острог, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОРТИВНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ТА КОМЕНТАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
1.1. Історія і розвиток спортивної журналістики й коментаторства.....	8
1.2. Основні риси якісного спортивного телерепортажу.....	19
РОЗДІЛ II. КОМЕНТАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І ВЕДЕННЯ ТЕКСТОВИХ ТРАНСЛЯЦІЙ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СПОРТИВНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ.....	28
2.1 Особливості роботи коментатора у прямому ефірі.....	31
2.2 Журналіст футбольних матчів: специфіка та головні аспекти роботи.....	42
2.3 Відмінні та спільні риси коментатора і журналіста футбольних матчів.....	50
РОЗДІЛ III. ПЕРСОНАЛІЇ ТА ПРОЄКТИ У РОЗВИТКУ КОМЕНТАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	58
3.1 Спортивні журналісти у розвитку коментаторства в Україні.....	59
3.2 Особливості українських спортивних телеканалів і видань.....	68
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена тим фактором, що спортивна журналістика в Україні останніми роками переживає складні часи, а футбольних коментаторів та журналістів, які працюють із текстовими трансляціями, стає дедалі менше. Відповідно до цього спостерігається тенденція зниження конкурентоспроможності. Ми програємо у цьому аспекті сусіднім країнам, а тим більше таким гігантам у сфері спортивної журналістики як: Іспанія, Англія та Італія. Вітчизняних футбольних коментаторів та спортивних журналістів можна порахувати на пальцях, а справжніх та якісних професіоналів в українських реаліях є лише одиниці. Внутрішньодержавним спортивним, а саме футбольним коментаторам та журналістам, які працюють з текстовими трансляціями потрібно звернути увагу на підготовку до ефіру, правильну побудову думки та речень. Для них важливо бути впевненими та навчитися вміло маніпулювати своєю аудиторією з хорошої точки зору, аби привернути максимальну увагу до події, яка висвітлюється. Це дослідження є актуальним, адже спортивна журналістика в Україні знаходиться на етапі свого становлення, що обумовлює подальший прогрес цієї галузі.

Стан наукової розробки. Тему особливостей роботи футбольного коментатора у прямому ефірі та журналіста у текстовій трансляції досліджували такі науковці: Д.А. Туленков, Ю.О. Сазонова, Г.Я. Солганик, Т.С. Дроняєва та інші, а також нині досліджують за допомогою своїх практичних кейсів такі українські футбольні коментатори та журналісти, які працюють із текстовими трансляціями: Ігор Циганик, Віктор Вацко, Роберто Моралес, Роман Бебех, Кирило Круторогов, Дмитро Джулай, Ігор Бойко, Богдан Андріюк, Роман Темний, Артем Карпенко та інші. Втім, на науковому рівні ми ще не зустрічали справді якісного ґрунтового і комплексного дослідження. Саме тому, ми хочемо на прикладі власного досвіду детальніше розглянути та проаналізувати цю проблему. Фактично брак дослідження цієї

тематики на теренах вітчизняної науки відображається у кількості використаних джерел, які були задіяні для написання кваліфікаційної роботи.

Мета дослідження – проаналізувати специфіку роботи найкращих українських спортивних коментаторів на провідних футбольних телеканалах, дослідити особливості їхньої праці й виокремити головні аспекти успіху коментаторів перед реципієнтами, окреслити спільні та відмінні завдання коментатора та журналіста футбольних матчів.

Дослідницькі завдання:

- Проаналізувати історію і розвиток спортивної журналістики й коментаторства;
- Виокремити основні риси якісного спортивного телерепортажу;
- Охарактеризувати особливості роботи коментатора й журналіста футбольних матчів і віднайти спільні та відмінні риси;
- Проаналізувати діяльність українських коментаторів, спортивних телеканалів і видань.

Об'єкт дослідження: спортивна журналістика.

Предмет дослідження: коментаторська діяльність й текстові трансляції футбольних матчів.

Методологія дослідження. Основними методами дослідження при написанні магістерської роботи були опрацювання документів: статті, посібники, книги, а також метод аналізу – поділ об'єкта на складові частини з метою їх самостійного вивчення. Додатково варто наголосити на емпіричності дослідження: спостереження за феноменом коментаторської діяльності на прикладі роботи журналістів на футбольних матчах, інтерв'ю з фахівцями у цій сфері, які довгий час посідають провідні місця в рамках української журналістики та вносять свій вклад у розвиток коментаторства.

Наукова новизна роботи полягає у глибокому дослідженні особливостей роботи футбольного журналіста й коментатора, порівняння їхньої діяльності. Одержані нами результати у майбутньому можуть бути

використані для детальнішого дослідження цього питання, адже тема є досить актуальною на сучасному етапі, а наукових праць та статей із неї дуже мало.

Практична значущість: запропоновані теоретичні та практичні положення дослідження можуть бути використані у сфері спортивної журналістики та сфері соціальної комунікації. Кваліфікаційна робота є важливим доробком у процесі вивчення особливостей діяльності коментатора та журналіста футбольних матчів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі «Загальна характеристика спортивної журналістики та коментаторської діяльності» виокремлено головні періоди становлення української спортивної журналістики та окреслено основні риси якісного спортивного телерепортажу. У другому розділі «Коментаторська діяльність і ведення текстових трансляцій як невід’ємна частина спортивної журналістики» розглянуто та порівняно особливості роботи коментатора та специфіку діяльності футбольного журналіста. У третьому розділі «Персоналії та проекти у розвитку коментаторської діяльності в Україні» виокремлено головних українських футбольних журналістів, які в рамках своєї діяльності сприяють розвитку коментаторської діяльності, а також проаналізовано діяльність спортивних телеканалів та ЗМІ.

Апробація роботи. Основні теоретичні положення, висновки та практичні напрацювання кваліфікаційного дослідження були оприлюднені на:

- Міжнародній науково-практичній конференції «Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки в XXI столітті», м. Рівне, 25-26 листопада 2021 р.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОРТИВНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ТА КОМЕНТАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для початку варто зазначити, що за Д.А. Туленковим «спортивна журналістика — це соціально значима діяльність, яка займається збором, обробкою і розповсюдженням актуальної спортивної інформації через канали масової комунікації (преса, радіо, Інтернет, телебачення), що опирається на спеціальний предмет розгляду опису, аналізу та аудиторію» [25]. Таким чином, спеціальним предметом виступає спорт та всі події соціального життя навколо нього. Якщо ж сказати іншими словами, то спортивна журналістика — це журналістика, що розповідає про спорт та про все, що з ним пов'язано.

Очевидно, що спортивна журналістика не обмежується лише спортивною складовою. У матеріалах можна зустріти економічні розрахунки, політичний підтекст, соціальний вплив на ту чи іншу подію тощо. Справа у тому, що сучасний спорт — це достатньо широке та різнопланове явище, тому було б неправильно окреслювати та відділяти спортивну журналістику. Щоб бути професійним спортивним журналістом і якісно виконувати свою роботу, недостатньо розумітися лише на спортивній тематиці. Обов'язково потрібно слідкувати за сучасними трендами, бути освіченою людиною у найрізноманітніших сферах: економіці, політиці, соціальній та медичній сферах. Лише симбіоз усіх знань зможе дати результат, якщо є бажання розвиватися у сфері сучасної української спортивної журналістики.

Варто відзначити, що «спорт став настільки різноманітним, різноплановим, багатофункціональним та варіативним у процесі своєї еволюції. На різних етапах розвитку семантичне поле цього поняття неодноразово коливалося та видозмінювалося, і реальне втілення поняття «спорт» в конкретних історичних формах може суттєво розходитися. Зміст, характер, значення спорту постійно змінювалися й продовжують змінюватися у сьогоднішні під дією найрізноманітніших факторів, не лише іманентно властивих власне спорту, але і впливу цілого комплексу того соціально-культурного середовища, в якому йому доводиться розвиватися» [15].

Спорт завжди уособлює характерні для сучасної йому епохи етичні й політичні теорії, стилі життя та мислення, естетичні ідеали та цінності, і це повинна відображати спортивна журналістика.

Наразі спорт та відповідно спортивна журналістика виходять на новий абсолютно якісний рівень. Це відбувається завдяки збільшенню інтересу зі сторони аудиторії. Реципієнти починають більше цікавитися спортивною тематикою, яку журналісти намагаються оперативно та точно подати. Із серйозним збільшенням інтересу в рамках спортивної журналістики розвивається сфера коментаторства не лише у розвинених країнах Європи, але й в Україні. З'являються нові платформи для реалізації свого таланту, збільшується кількість професіоналів, що вже зараз готові створювати якісну конкуренцію закордонним журналістам. Але все починалося дуже давно й українська спортивна журналістика та безпосередньо коментаторська діяльність поступово робили кроки до того, щоб вийти на той рівень, на якому знаходяться саме зараз.

1.1. Історія і розвиток спортивної журналістики й коментаторства

Почнімо з того, що «спортивна журналістика в Україні зародилася ще в XIX столітті під час перебування у складі Російської імперії. Це сталося одразу після появи організаційно оформленого спорту. Як соціальному інституту, спорту для постійного розвитку завжди був необхідний стійкий взаємообмін практичним досвідом з теорією спортивної культури. Важливою частиною системи, яка здійснювала забезпечення такої циркуляції і мала підтримку життєдіяльності сфери спорту, у XIX столітті стала спортивна журналістика. Спочатку вона розвивалася у виданнях у вигляді окремих статей або спеціальних розділів, а з розширенням числа спортивних галузей, збільшенням його ролі та значення в житті суспільства знадобилася поява спеціальних періодичних органів» [14].

Тут варто згадати твердження А. Мураковського: «У журналістиці недвозначно заявляє про себе необхідність спеціалізації. Нині навіть журналісти, які пишуть про фізику, поділяються, подібно до самих учених, на знавців у галузі ядерної енергетики або теорії макросвіту. Все більше затребуваною стає журналістська компетентність» [18].

Також, зазначаємо, що «спеціалізований спортивний друк XIX — початку XX був складовим елементом системи друку того часу. Він формувався й існував відповідно до загальних тенденцій, багато в чому зберігав подібні риси розвитку з іншими спеціалізованими і суспільно-політичними ЗМІ, часто ці риси виявлялися в ньому не менш яскраво, ніж власні оригінальні особливості. Саме в цьому полягає значимість вивчення спортивної преси для розуміння загальної історії української журналістики» [17].

Посилаючись на Ю. Сазонову, вважається, що у розвитку спортивної преси України можна виокремити вісім періодів:

1. Перший період (1890-ті–1916 р.). Хочеться наголосити на тому, що цей період стосується перш за все територіальних меж Східної України та Галичини та полягає у розвитку спортивної періодики на цих теренах. Цей

період характеризується зародженням та функціонуванням 51 спортивного видання, 9 із них існувало в Галичині, а 42 – на інших територіях України. Українська спортивна періодика першого періоду, про який ми зараз говоримо, виникає одночасно у трьох містах: Львові, Києві та Одесі. У той же час репрезентована вона у чотирьох: Львові, Києві, Одесі, Харкові. Цікаво, що спортивна преса того часу виходить друком не лише українською мовою. На західноукраїнських землях — польською та українською, а на східноукраїнських у свою чергу — російською. Якщо вести мову про часописи, визначеного нами, першого періоду, виділяємо «Газета Спортову», що виходила у Львові (1900-1901), одеські видання «Спорт и наука» (1908-1910), «Спортивная жизнь» (1910-1911), «Автомобильная жизнь и авиация», що виходив у Києві 1913-1914 роками, «Южно-русский автомобильный клуб», який друкувався у Харкові (1911-1914). Варто зазначити, що всі вищеперераховані видання виходять досить нетривалий час — лише від до трьох років. Все це мало історичні фактори, які гальмували розвиток не лише української спортивної періодики, а й усіх видань, що існували на території нашої країни, що у той час знаходилася під контролем інших держав. Згадуємо, що тоді Україна перебувала під владою Російської та Австро-Угорської імперій й робимо висновок, що самостійно функціонувати в таких умовах спортивним та іншим виданням було вкрай важко. Інша причина нетривалого виходу українських спортивних ЗМІ було недостатнє усвідомлення людством важливості спортивної сфери. Саме тому газети не мали великої кількості читачів і сенс в існуванні таких видань почав поступово втрачатися.

Втім, незважаючи на проблеми, які супроводжували українську спортивну періодика під час її становлення, варто зазначити те, що на відміну від російської, українська спортивна преса виникає як універсальна та вузькоспеціалізована. Якщо говоримо про універсальну українську пресу, виділяємо наступні видання: «Спорт», що виходив у Києві 1897-1899 роками, львівська «Газета Спортова» (1900-1901), «Листок спортсмена», що

друкувався в Одесі на самому початку ХХ століття, також у Києві з'явилися «Иллюстрированный спорт» (1905) та «Вестник спорта» (1902), харківське видання «Русский спорт» проіснувало аж 10 років — з 1906 по 1916. Найбільша концентрація українських видань була в Києві та Одесі, а найдовше функціонували вони на східноукраїнських землях. Найчастіше перші українські часописи висвітлювали теми кінного спорту, шахів, велосипедного спорту, легкої атлетики, автомобілізму, авіації, повітроплавання та фехтування.

Якщо говорити про вузькоспеціалізовану періодику, робимо висновок, що найбільше в той час висвітлювали кінний спорт, таких видань було 12, найпопулярніші: «Бега и скачки», «Киевский конский спорт», «Бега и скачки» та інші. Видань з автомобілізму та повітроплавання було по 5, серед найбільш затребуваних: «Автомобильная жизнь и авиация», «Южный автомобилист», «Спорт и наука», «Тяжелее воздуха» тощо. Видань із гімнастики на той період було 4, а «Przewodnik gimnastyczny», що виходив друком польською мовою проіснував аж 26 років — із 1881 по 1907. Преси з шахів та водного спорту було лише по 2, серед них: «Шахматы» і «Яхтсмен». Видань із інших видів спорту було лише по одному. Лідером за кількістю періодичних видань була Одеса, на території якої виходило друком 22 видання, друге місце посідав Київ, в активі якого було 16, третім став Львів із 9 виданнями, а Харків був останнім із 4 ЗМІ. Якщо ж говорити про те, чому саме Одеса посідає перше місце за кількістю видань, відзначаємо, що саме цьому українському місті відбувалися чемпіонати з різноманітних видів спорту, а також Одеса приймала третю Всеукраїнську олімпіаду.

Цікаво, що на території України у той час ще не було періодики про футбол, який тоді вже починав набирати чималої популярності. У Російській Імперії на той період функціонувала чимала кількість преси, присвячена футбольній тематиці, але в Україні такі ЗМІ почнуть з'являтися пізніше. Але навіть до появи періодичних видань про футбол, перший період становлення та розвитку української спортивної журналістики сміливо можна вважати

вдалим початковим та фундаментальним етапом, без якого не було б подальших успіхів. Відзначимо, що київське видання «Вестник голубиноного спорта» у 1893 році нагородили дипломом на Всесвітній Міжнародній виставці періодичних видань у Брюсселі. Це і стало фактом визнання української спортивної періодики у світі [8].

2. Другий період (1917–1921) характеризується становленням спортивної української періодики в період громадянської війни. Саме тоді виникали спортивні так звані «одноденки». Серед таких виділяємо: «Жизнь Крымско-Кавказского Клуба», «Спортсмен и бега», «Екатеринославский спорт», «Спорт и тотализатор», «Спортсмен на бегах», «Бега и фавориты», «Бега и скачки». Як можна було зрозуміти, виходячи з назв, більшість періодики другого періоду становлення та розвитку української спортивної журналістики репрезентували кінний спорт, адже під час війни він був дуже важливим. Даний період сміливо відносимо до періоду стагнації української спортивної преси, адже більшість видань були короткочасними й виходили всього лише по 3-10 номерів.

3. Третій період (1922–1939) окреслюється як золотий у становленні спортивної преси в Україні. Він припадає саме на час українізації та розвитку свідомості у Галичині — саме ці два фактора спричинили збільшення періодики в цьому регіоні та як наслідок покращення ситуації із журналістикою в цілому. Більшість видань почали виходити українською мовою. У 1922 році українська спортивна журналістика переживала чи не найкращий час за всю свою історію, адже саме цей рік співвідноситься з періодом, під час якого почали з'являтися видання, що протягом багатьох наступних років формували систему української преси. У цей час на території всієї України почали з'являтися видання, які можна вважати гігантами тогочасної спортивної журналістики. Третій період безперечно називають «золотим».

Також дослідження показало, що цей період характеризується збільшенням в Україні регіональних періодичних видань. На той момент

практично в кожному регіоні існували спортивні ЗМІ, а серед міст, де їх тоді не було відзначаємо лише Вінницю та Кременчуг. Найбільше спортивної преси налічувалося в Києві — 19, у Харкові було 6, в Одесі — 4. Вже тоді серед тем, які висвітлювалися в спортивних виданнях України, з'явився футбол. Окрім цього, належним чином розповідалося і про велоспорт, мотоспорт, стрілецький спорт, гімнастику, баскетбол, гандбол, волейбол, хокей, лижний спорт, плавання, шахи, теніс, легку та важку атлетику.

До універсальних та вузькоспеціалізованих спортивних періодичних видань додалися виробничо-фізкультурні, мистецько-спортивні та видання підприємств. Важливою складовою стрімкого розвитку української спортивної журналістики цього періоду вважається те, що періодика перейшла на висвітлення місцевої спортивної тематики українською мовою. Також помітно, як відбувається зміна акцентів, тобто починають більше висвітлюватися фізкультурно-спортивні теми. У Києві, Одесі та Харкові під час третього періоду зародилася найбільша кількість видань, що в майбутньому стали флагманами української спортивної періодики, створилися видання, які у майбутньому проіснували понад 70 років, серед таких виділяємо журнал «Старт» та «Спортивна газета».

У Галичині, яка на той момент належала до Польщі, спортивна журналістика розвивалася не менш стрімко. Більшість преси існувала у Львові, також були Івано-Франківські видання. Цікаво, що більшість періодики, що зародилася тоді у Галичині, можна віднести до піарналістики, адже вони представляли здебільшого інтереси певних спортивних організацій. Спортивна журналістика Галичини висвітлювала новини гімнастики, боротьби, боксу, хокею, велоспорту, футболу, тенісу, фехтування тощо.

У цей період, а саме у 1929 році відбулася перша радіотрансляція футбольного матчу в Радянському Союзі, але було, звісно, не на території України та не між українськими командами. На стадіоні «Динамо» тоді зустрічалися збірні Москви та Ленінграда.

4. Четвертий період (1940-1956) — черговий важкий етап, який переживала спортивна журналістика в Україні. На початку 1940-х років масово почали закриватися більшість періодичних видань. Своє існування практично одночасно припинили: «Фізкультура і спорт», «Спортивна газета», «Спорт» та інші. Єдиним виданням, яке висвітлювало спортивні новини в Україні у той час був «Радянський спорт». Очевидною причиною стагнації спортивної преси була війна та повоєнний період — спортивна журналістика потребувала ресурсів, але всі вони, зрозуміло, що були спрямовані на відбудову.

Втім, причини були не лише зовнішніми, але і внутрішніми, тобто зі зміною вектору внутрішньої політики. Ю Сазонова зазначає, що спортивна преса поступалася кількісно та якісно виданням з іншої тематики, що виходили у той час на території України. Спортивний сегмент у ЗМІ знаходився на той час на дуже низькому рівні й мав однаковий показник із забороненими в СРСР релігійними часописами.

5. П'ятий період (1957–1968) — це час відродження української спортивної журналістики. Починається цей період із відновлення журналу «Фізкультура і спорт». Видання відновили під приводом проведення великих спортивних змагань. У перших після відновлення номерах часопису висвітлювалися: IV Всесоюзна Спартакіада товариства «Динамо» 1955 р., I Спартакіада народів СРСР 1956 р. та II Кубка країни для виробничих колективів 1957 р. Варто зазначити, що у «хрущовську відлигу» друкувалося значно більше видань, ніж у сталінську добу. У 1961 році виходило 376 журналів та 1152 газети — ці показники значно перевершували розвиток української журналістики сталінської доби. Тоді й відбувалася розбудова системи української журналістики [4].

Зазначаємо й те, що в цей період зароджуються науково-методичні та науково-теоретичні спортивні видання, вони існують одночасно зі спортивною масовою журналістикою. Особливістю п'ятого періоду слід

також вважати широку репрезентацію спортивної публіцистики на шпальтах спортивних часописів.

6. Шостий період (1969–1990) спортивної журналістики в Україні зумовлений важким політичним етапом та стагнацією спортивної періодики. Журналістика в періоди «застою» та «перебудови» переживала важкі часи й практично не мала розвитку. У цей час не виникало нових видань, а існувала лише та преса, що зародилася в інші періоди свого існування.

Шостий період можемо назвати етапом розвитку футбольної журналістики. На цьому етапі зароджуються періодичні видання про українські команди, зокрема про київське «Динамо» та донецький «Шахтар» - найкращі українські клуби з найбільшою історією. У цей період також почали зростати тиражі спортивної преси та з'явилася перша виключно футбольна періодика.

Але найголовніше, що сталося у цьому періоді — це початок роботи українських коментаторів у прямому ефірі. Одним із перших на футбольному матчі працював Валентин Щербачов. Це був поєдинок між київським «Динамо» та «Кайратом» із Алмати у чемпіонаті СРСР 1974 року. Сам коментатор згадує: «Я був редактором тоді, але потрібно було саме мені вийти в ефір. Пішов і два тайми витримав. Витримав у тому ритмі, що цікава гра була».

Коментар футбольних матчів українською мовою в радянські часи – велика рідкість, як і українські коментатори на центральному союзному телебаченні. В Останкіно віддавали перевагу своїм перевіреним кадрам. Єдиним винятком був Валентин Щербачов. Саме українському коментатору довірили коментувати фінал «Кубка кубків» 1986 року «Динамо» – Атлетико». Можна стверджувати, що саме з Валентина Щербачова розпочався активний розвиток футбольного коментаторства в Україні [2].

7. Сьомий період (1991–1998) — це період розвитку спортивної журналістики у незалежній Україні. Першою українською незалежною газетою стала «Український футбол», а першою щоденною

транснаціональною спортивною газетою країни – «Спорт-Експресс». У цей період виходить низка законів, що сприяли розвитку спорту в Україні та розвитку спортивної журналістики в цілому. Прийняття законів України «Про інформацію» (від 02.10. 1992), «Про друковані засоби масової інформації в Україні» (від 16.11. 1992), «Про фізичну культуру і спорт» (від 24.12. 1993) та інших стало відправною точкою у популяризації спортивних медіа в нашій країні. У цей період виникло 72 видання, а одночасно із новими медіа продовжили функціонувати деяка періодика, яка зародилася ще в 30-х роках ХХ ст. в УРСР.

Сьомий період також характеризується переходом зі спортивно-фізкультурної тематики на виключно спортивну. Спортивна періодика часів початку незалежності України посприяла розвитку національної самосвідомості Українців, матеріали отримали нове яскравіше забарвлення, почали з'являтися кольорові фотографії та цікаві заголовки, діаграми та статистичні дані у вигляді таблиць [8].

Якщо ж вести мову про розвиток коментаторства вже у межах незалежної України в 1991-1998 роках, то констатуємо той факт, що з'являються нові обличчя, що висвітлюють найголовніші футбольні події, такі як чемпіонат України та інші. Сергій Семеренко, Сергій Дерепка та Сергій Савелій — це найбільш упізнавані коменатори тих часів. Саме їх можна вважати журналістами, що вплинули на розвиток коментаторської діяльності незалежної України.

Перший матч в історії незалежного чемпіонату України коментував Сергій Савелій. Тоді 6 березня 1992 року в Одесі зустрічалися «Чорноморець» і «Карпати». На той момент рівень українського футболу був на достатньо середньому рівні, тому підтримувати градус гри та захоплювати увагу глядачів українським коментаторам було досить важко. Стосовно якості телетрансляцій можемо сказати те ж саме — картинка була неякісною, а камер лише 4. Підготовка до матчу у 1990-ті роки — це окрема тема. Сьогодні ми можемо отримати величезну кількість інформації про що завгодно та про кого

завгодно, а тоді способів якісно підготуватися до події було вкрай мало. У той час коментатори не соромилися подзвонити у прес-службу клубу та запитати те, у чому не мали достатнього розуміння. Була і практика, коли коментатори заходили до роздягальні команд, що беруть участь у матчі та цікавилися певними нюансами, що відбувалися напередодні зустрічі.

8. Восьмий період (1999–наш час) характеризується розквітом української спортивної журналістики та коментаторської діяльності. Відзначаємо, що розквіту української спортивної преси послужило прийняття закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» - саме це поліпшило умови для видання ЗМІ [13].

Якщо ж брати до уваги коментаторську діяльність, то тут варто зазначити, що за допомогою покращення якості трансляцій футбольних матчів, залучення до справи нових кадрів, які в майбутньому стали професіоналами своєї справи та збільшення інтересу до спортивної тематики зі сторони реципієнтів, ми отримали стрімкий зріст цієї сфери.

На початку 2000-х років набуває популярності спортивний телекоментатор Олександр Гливинський, який працював на Першому каналі. Також у цей же час на екранах телевізорів ми все частіше чуємо ім'я Дмитра Джулая, який, до слова, тричі визнавався найкращим футбольним коментатором України — у 2001, 2003 та 2004 роках. Трохи пізніше в ефір вийшов Віктор Вацко, який коментував відомий усім українцям успішний для нашої країни Чемпіонат Світу-2006 та інші великі турніри. Далі почало з'являтися все більше готових коментаторів, які пройшли школу журналістики, збільшилася конкуренція, а внаслідок цього побільшало і медіапроектів, де спортивні коментатори мали змогу реалізувати свій талант та проявити свої найкращі навички.

Тобто, можемо сказати, що розвитку коментаторської діяльності посприяли й українські телеканали, які відчували потребу людства у спорті та висвітлювали для них усі важливі події через телеекрани. У цей період стала

все більше поширеною пiарналістика, клуби почали створювати все більше видань, які б розповідали про життя всередині команди та важливі новини, що відбуваються у колективі. Очевидно, що тиражі й періодичність спортивної преси в Україні також збільшуються, починають яскравіше проявлятися елементи жовтизни, надається перевага особистому життю футболістів та інших спортсменів, а не їхнім досягненням. Головним друкованим виданням цього періоду став журнал під назвою «Футбол», а найвідомішим та найбільшим спортивним телеканалом «Футбол 1».

Також не забуваємо, що саме під час восьмого періоду становлення української спортивної журналістики почали розвиватися онлайн-ресурси, а внаслідок цього і текстові трансляції футбольних матчів безпосередньо на сайті. Це стало дуже зручним інструментом, якого люди потребували. Той, хто не має змогу переглянути подію за допомогою телевізора — має можливість слідкувати за головними моментами поєдинку на сайті, читаючи текстові коментарі журналіста, що працює на матчі. Така функція можлива вже практично на кожному спортивному Інтернет-ресурсі України. Але першими, хто почав використовувати таку практику були: Tribuna.com, SportArena, Football.ua тощо.

Спортивна журналістика нашого часу очевидно знаходиться на найвищому рівні, якщо порівнювати її розвиток з іншими періодами, але не можна не відзначити, що за відсутності всіх попередніх етапів, футбольна періодика та коментаторська діяльність точно не змогла б вийти на ту позицію, на якій знаходиться сьогодні.

Таким чином спортивна журналістика налічує в собі 8 різних історичних періодів, кожен із яких посідає значне місце в рамках становлення і розвитку української спортивної періодики. Було детально розглянуто кожен період, його особливості, риси, провідні видання й чітко виражену тематику в них. Внаслідок проведеного дослідження, можна відзначити, що українська спортивна журналістика переживала, як моменти стагнації та застою, так і роки, під час яких відбувався стрімкий розвиток і процвітання. Було

визначено, що четвертий та шостий періоди були найскладнішими, а найбільш плідними та вдалимими — третій, сьомий та восьмий.

Спортивна журналістика в Україні наразі має змогу створювати гідну конкуренцію іноземним виданням за рахунок збільшення попиту зі сторони реципієнтів, залучення нових кадрів та створення медіапроектів, які з кожним днем розвиваються та самовдосконалюються. Але для того, щоб вийти на один рівень зі світовою спортивною журналістикою, українська періодика змушена пройти ще не один етап свого становлення.

1.2. Основні риси якісного спортивного телерепортажу

Кожен спортивний журналіст має власне уявлення ідеального телерепортажу. Для когось якість визначається професіоналізмом та підготовкою до ефіру, комусь важливіша аудіовізуальна складова телерепортажу, але існують чіткі особливості, які роблять його найбільш наближеним до ідеального.

Як правило, більшість лінгвістичних досліджень мовленнєвого жанру виконується на матеріалі побутового, естетичного, офіційно-ділового, публіцистичного дискурсів. Значно меншу увагу приділяють вивченню жанрових різновидів тих дискурсів, у яких наявне складне поєднання засобів кількох семіотичних систем, використання різних каналів комунікації, наприклад візуального і слухового, де поєднані слово та зображення [16, с.27]. У випадках дискурсивного поєднання двох чи більше семіотичних систем засоби мовного коду трансформуються, пристосовуються до специфіки каналу комунікації. Останнє найповніше виявляється у мовленнєвому жанрі радіо- і теледискурсу [3, с.1].

Отож, найважливішими особливостями прямого спортивного телерепортажу варто вважати такі:

1. Поєднання слова та зображення. Це, фактично, взаємодія у процесі комунікації засобів різних семіотичних систем – візуальної та звукової. Коментатор і аудиторія опираються на спільну базу, тобто спостерігають в один і той самий час одну картинку. Це дозволяє коментатору уникати значних пояснень, даючи реципієнту в повній мірі насолодитися тим, що відбувається у той момент на полі, при цьому, за допомогою свого мовлення зробити картинку ще більш яскравою, ніж глядач міг собі її побачити без втручання коментаторської красномовності та маніпулятивних прийомів. Окрім того, за допомогою картинки можна детальніше розгледіти цікаві й суперечливі моменти, а коментатор має можливість зробити певні уточнення, чим ще більше заслужить авторитетності перед своєю аудиторією.

Якісна картинка з'явилася на наших телеекранах не так давно, але це спричинило справжній вибух коментаторської діяльності в Україні, адже разом із розвитком цифрової технології побільшало професійних журналістів, які допомагають реципієнтам краще розібратися у подіях, що відбуваються під час поєдинку. Саме за допомогою поєднання слова та картинки створюється ефект присутності, коментатор у цьому випадку виступає провідником глядача. Якщо журналіст, що працює на футбольному матчі зробить помилку або картинка дасть збій, тоді може зруйнуватися ідеальна структура, до якої звик глядач.

Бувають випадки, коли журналіст втрачає контроль над картинкою та дезорієнтує реципієнта. Таких випадків стається чимало й дані помилки коментатора часто призводять до відсторонення від ефіру на тривалий період часу. Наприклад, один із таких моментів стався у 1998 році під час матчу групового етапу Ліги чемпіонів між київським «Динамо» та лондонським «Арсеналом». Тоді команда Валерія Лобановського на англійському стадіоні «Вемблі» повинна була не програти для того, щоб продовжити участь у найбільшому турнірі Європи. До останньої хвилини кияни поступалися своєму супернику з мінімальним рахунком. Для того, щоб досягти успіху «Динамо» потрібно було забити лише один гол. Це і сталося в кінцівці матчу, але коментатор Олексій Семененко вирішив, що арбітр не зарахував взяття воріт. Журналіст повідомив про це глядачам та завершив ефір словами, що «Динамо» поступилося в такому важливому матчі та залишило турнір. У той момент всі, хто переглядав гру по телебаченню, не могли зрозуміти, кому вірити — своїм очам чи журналісту. Після такої прикрості українського коментатора Олексія Семененка на тривалий час відлучили від діяльності. А найлегендарніші матчі київського «Динамо» доручили коментувати іншому спеціалісту Сергію Савелію.

Саме тому, коментатор має завжди встигати за тим, що відбувається під час матчу, уважно слідкувати за картинкою та бути максимально зосередженим задля уникнення подібних ситуацій у прямому ефірі. Ми

проаналізували, що зараз це вдається українським коментаторам значно простіше, ніж колись, адже зараз біля журналістів, що працюють безпосередньо на футбольному матчі, є відразу кілька моніторів, які передають те, що відбувається на полі цієї миті. Втім, бувають епізоди, коли оператор не встигає за подіями в матчі, які стрімко розвиваються. Картинка може показувати ще повтор попереднього епізоду, а журналіст уже мусить підлаштуватися під ситуацію, яка відбувається в цю мить і, навіть, через технічні затримки не повинен проявити слабкість, а навпаки мусить довести свій професіоналізм та продовжити коментувати актуальний епізод. При цьому коментатору потрібно пояснити глядачам, що на полі тим часом відбувається гольовий момент, а оператор незабаром виведе цю картинку на телеекран. У динаміці журналіст мусить знаходити правильний вихід і приймати ті рішення, які допоможуть реципієнту зрозуміти ситуацію на полію

Досить часто трапляються технічні несправності зі звуком під час спортивного телерепортажу. У такі моменти від журналіста практично нічого не залежить, він мусить лише дочекатися, коли режисери ефіру допоможуть впоратися з несправностями та приєднатися до трансляції. При цьому коментатору потрібно буде оперативно пояснити глядачам, що сталося, перепросити та розпочати коментувати футбольний поєдинок. У такі моменти журналіст повинен проявити стійкість і спокій, тоді і глядач не побачить у цьому великої проблеми, а продовжить дивитися подію та слухати коментарі спеціаліста.

Якщо ж говорити про поєднання картинки і тексту в онлайн-трансляціях, з якими футбольний журналіст працює на сайті, то тут виникають відразу кілька проблем, які наразі вирішити не так легко. Далеко не на всіх Інтернет-ресурсах поруч із текстовим супроводом існують відео-трансляції. Здебільшого текстові ефіри супроводжуються лише картинками поруч зі словами журналіста або схеми чи діаграми, що допомагають реципієнтам глибше розібратися в ситуації. Зовсім рідкість, коли біля текстового супроводу є відео найнебезпечніших моментів матчу, а, навіть, коли така функція

доступна, то, очевидно, що відео з'являються не так оперативно, як би цього хотів сам журналіст та користувачі сайту. Але, так чи інакше, завданням людини, яка веде текстову трансляцію є забезпечити реципієнта вдалим поясненням ситуації, ввести в курс справи, розповісти про найдрібніші деталі, а вже за можливості підкріпити свої слова доказами у вигляді фото, відео, схеми або ж діаграми.

Варто відзначити, що поєднання слова та картинки — це одна з найважливіших особливостей якісного спортивного телерепортажу. І тільки симбіоз цих двох аспектів дає ідеальний результат.

2. Висвітлення типу спортивної події відбувається в режимі реального часу. Це стає причиною низки особливостей організації мовного коду:

а) спонтанність мовлення коментатора, його імпровізація, яка іноді втримує аудиторію, а іноді й відштовхує (все залежить від доречності та ситуації);

б) ситуативність у висвітленні перебігу реальних ігрових подій. Ця особливість прямого ефіру стає причиною формування особливостей мовного коду;

в) глядач може порівнювати сказане телекоментатором і те, що насправді відбувається у цей час на полі, й, відповідно, оцінювати слова коментатора, моделюючи образ учасника телекомунікації; [3]

г) ефект присутності телеглядача на спортивній події, який впливає на безпосередні почуття, враження, переживання, емоції, оцінки, судження, коментарі тощо адресата. Створюється «ілюзія причетності» й відбувається певна маніпуляція з боку коментатора [16].

Спортивний коментатор — це не лише людина, яка володіє певними навичками та досвідом, що допомагає їй протягом 90 хвилин матчу, який вона коментує, виступати в очах реципієнтів справжнім професіоналом. Ми дійшли висновку, що для того, щоб досягти найвищого рівня у коментаторській діяльності, потрібно бути якоюсь мірою актором і, можливо, навіть, стендап-коміком. Ситуації під час матчу бувають найрізноманітнішими, тому

коментатор повинен знайти правильні слова, щоб стався ідеальний аудіовізуальний ефект, який змусить глядача триматися на одній хвилині протягом всього часу. Іноді потрібно вдало пожартувати, а десь такий прийом буде недоречним і лише спричинить антипатію зі сторони глядачів. Журналіст повинен вміти підібрати слова до будь-якої ситуації, що відбувається на телеекрані, тому лише однієї дикції буде замало, щоб завоювати увагу та симпатію глядача.

Якщо говорити про журналіста, який працює з текстовою трансляцією, відзначимо, що він також повинен вміти вдало імпровізувати й підлаштовуватися під ситуацію, яка відбувається тут і зараз, здійснювати ефект присутності за допомогою мовного коду. Хоч і в текстовому режимі зробити це значно складніше, ніж під час прямого ефіру на телеекрані, але професіонал у своїй справі завжди знайде метод, завдяки якому покаже, що і в текстовій трансляції можна проявити свою красномовність та адаптивність до будь-якого моменту поєдинку.

3. Прагнення до точного відтворення подій, документалізму й одночасно емоційність, експресивність й оцінність їхнього висвітлення. Ці взаємопротилежні тенденції суттєво впливають на добір мовних елементів і організацію мовного коду загалом [21].

Не лише професійний коментатор, але й кожен журналіст пам'ятає, що лише за дотримання усіх стандартів журналістики, ми отримуємо якісний продукт. Отож, і в спортивній сфері коментатори й журналісти повинні дотримуватися журналістських стандартів. Втім, саме для цих спеціалістів існують деякі винятки з правил. Про що йдеться? Точність, оперативність, достовірність, повнота, баланс думок та точок зору й відокремлення фактів від коментарів — це те, що без обговорень є складовими, яких мусить дотримуватися кожного професійного коментатора, але ми прекрасно розуміємо, що журналіст, який працює у прямому ефірі повинен захопити публіку таким чином, щоб їй хотілося додивитися матч до самого кінця. Таким чином, коментатор мусить іноді оцінювати ситуацію та нав'язувати свою

професійну точку зору, ще частіше коментатор повинен бути емоційним, але вміти тримати цей баланс, щоб не здатися реципієнтові досить експресивним.

Цікаво, що існує стереотип, що футбольними коментаторами можуть бути лише холерики, які здатні емоційно доносити події, що відбуваються на футбольному полі. Таким чином, складається думка, що за допомогою цього емоційного ведення прямого ефіру, коментатору вдається втримувати аудиторію і бути із нею на одному рівні, повністю забезпечуючи дуже важливий у сучасній журналістиці ефект «присутності». Втім, український коментатор Ігор Циганик на правах експерта у даній галузі спростовує таку думку й наводить приклад Сергія Панасюка, який був флегматиком і так само вміло вів прямий ефір, тримав аудиторію завдяки своїй освіченості, ерудованості та підготовці до кожної трансляції, завдяки вмінню впевнено доводити свою думку, аргументувати її та вміло структурувати своє мовлення, що відіграє одну із найважливіших ролей у роботі професійного спортивного коментатора. І навіть попри те, що Сергій Панасюк був флегматиком, у нього абсолютно не було хвилювання в ефірі й за допомогою своєї харизми він умів уникати неточностей та помилок, які так чи інакше переслідують журналіста у його професійній діяльності[7].

Якщо ж говорити про журналіста, який працює з текстовими трансляціями на онлайн-ресурсі, то ми вважаємо, що у цьому випадку також допустимі емоції, адже сухі коментарі журналіста, який висвітлює подію, значно зменшать інтерес та увагу користувачів. Емоційність потрібна у ситуаціях, коли виникають небезпечні моменти у матчі або команда забиває гол. У такому випадку, якщо це текстова трансляція, можна написати наступне: «Гоооол! Команда забила важливий м'яч і вийшла вперед у цьому матчі!». Якщо справа стосується небезпечного моменту чи травми того чи іншого футболіста, варто проявити дещо інші емоції: «Команда активно рухалася з м'ячем у бік воріт суперника, але удар не вдався. Це був потенційно гольовий момент», «Ох! Гравець грубо зіграв проти конкурента і, схоже завдав

йому ушкодження. На полі з'явилися медичні працівники з ношами. Бажаємо футболісту здоров'я».

4. Прагнення до висвітлення авторського «я» об'єднує різні стилістичні частини цього мовленнєвого жанру. Авторська модальність, яка пронизує всі елементи прямого ефіру, робить внутрішньо цілісним [21].

Коментатор — це індивідуальність. З кожним матчем глядач помічає якісь риси, звички та прийоми, завдяки яким журналіст хоче проявити свою індивідуальність та чимось запам'ятатися реципієнтам. У когось це може проявлятися у незвичайних фразах, притаманних лише якомусь одному коментатору. Наприклад, слова українського журналіста, експерта й коментатора Віктора Вацка після кожного поєдинку: «Любіть футбол і тримайтеся позитивної хвилі» вже давно закарбувалися в пам'яті українських фанатів та глядачів футбольних матчів, або ж його вітання з публікою: «Добрий вечір, футбольна Україно» робить коментатора впізнаваним ще до того, як він назве своє ім'я в ефірі.

Часто коментатора можна впізнати по манері та темпу мовлення. Є журналісти, які ведуть ефір спокійно та лише інколи додають у голос динаміки, а є спеціалісти, що тримають у напрузі весь матч, роблячи експресивність і справді своєю особливістю.

Коментатори дуже часто прагнуть до висвітлення авторського «я», адже лише таку людину хочеться слухати — цікаву та не схожу на інших. Але варто пам'ятати, що кожен коментатор належить до своєї ідентичності. Наприклад, український журналіст не має змогу бути настільки експресивним, як італійський чи іспанський. Наші коментатори, очевидно, не можуть бути настільки прагматичними, як британські й не такими гонорованими, як російські.

Висвітлення авторського «я» притаманне і журналістам, що працюють із текстовими трансляціями. Певні жарти, особливі фрази та заготовлені діалоги можуть зробити журналіста впізнаванішим серед аудиторії, але на відміну від коментатора, який працює в ефірі, ім'я журналістів футбольних

матчів частіше не вказується у трансляціях. І цей фактор, на нашу думку, є несправедливим.

5. Динамічність зображувальних подій. Прямий ефір зазвичай дуже оперативний, у ньому яскраво й емоційно відтворюється картина спортивного змагання. Згадана особливість суттєво впливає на організацію мовного коду досліджуваного мовленнєвого жанру [10, с.172; 8, с.153].

Вважається, що поєднання динамічності зображувальних подій із оперативними коментарями журналіста є одним із найважливіших факторів якісного спортивного телерепортажу. При цьому коментатор має володіти навичками, які допомагатимуть йому швидко та точно відтворювати події, що відбуваються під час протистояння двох команд, аби глядач мав змогу отримувати найбільше задоволення при перегляді телетрансляції.

Якщо коментатор не володіє навичками, здатними забезпечити динаміку при перегляді глядачами футбольного матчу, руйнується вся структура ідеального прямого ефіру.

Журналісту, що працює із текстовими трансляціями значно важче оперативно підлаштовуватися під події та швидко реагувати на них, адже для цього йому необхідно спочатку переглянути епізод, потім проаналізувати його, а вже після цього внести його у трансляцію на сайті. Саме тому, у текстових онлайн-ефірах ми помічаємо певну затримку. Страждає оперативність та динамічність. Втім, за присутності всіх необхідних ресурсів (якісна телетрансляція матчу, швидкісний Інтернет та особисті професійні якості), журналіст здатен нівелювати цю проблему.

Особливості прямого ефіру футбольного матчу породжують як позитивні, так і негативні моменти у сприйманні його реципієнтами. Вони дають можливість глядачам бути присутніми під час перегляду безпосередньо на місці події, переживати за команду, оцінювати дію, переглядати моменти та бути ще більш зануреним у найгостріші моменти матчу за допомогою коментатора [3].

Глибоко досліджуючи всі риси якісного спортивного телерепортажу, можна зробити висновок, що лише поєднання усіх особливостей може дати ідеальний результат та досягнути максимальної уваги з боку глядачів. Якщо хоча б один із вищеперерахованих факторів буде випадати із загальної картини, ми не отримаємо якісний спортивний телерепортаж, а реципієнт пожалкує, що витратив час саме так.

Очевидно, що навіть найцікавіший та найяскравіший матч може зіпсувати неякісна картинка, відсутність професіоналізму коментатора чи журналіста та багато інших факторів. Натомість, найнудніший поєдинок може врятувати динамічність роботи телекамер, акторська гра та вдале поєднання думки та слова журналіста, який працює на даній зустрічі. Можна констатувати, що досягнути найвищого рівня телеефіру, можна лише у тому випадку, якщо підготовка до трансляції буде на найвищому рівні.

РОЗДІЛ II. КОМЕНТАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І ВЕДЕННЯ ТЕКСТОВИХ ТРАНСЛЯЦІЙ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СПОРТИВНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Спортивна журналістика характеризується різноманітністю своїх жанрів. Поділяємо їх на інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні. Відзначаємо, що серед інформаційних жанрів найбільш поширеною є замітка. Інформаційну новину ми зустрічаємо найчастіше не лише, якщо беремо до уваги спортивну журналістику, але й журналістику в цілому. Також наше дослідження показало, що у спортивній журналістиці серед інформаційного жанру істотне місце посідають інтерв'ю, репортажі та звіти.

Спортивний репортаж дозволяє розкрити всі деталі події, що відбувається, розповісти, показати та пояснити глядачу те, що відбувається у нього на екрані. Саме репортаж створює найбільший ефект присутності, що дуже важливо в комунікації з реципієнтами.

Звіт несе за собою інформаційне пояснення про подію, яка сталася. Знову ж таки звертається увага на деталі: цифри, прізвища, назви команд та інше. Звіт активно використовують спортивні журналісти, але не можна відзначити, що він є поширеним серед аудиторії, як інші жанри.

Четвертим інформаційним жанром є інтерв'ю. І цей жанр є чи не найпоширенішим та найцікавішим у спортивній журналістиці. Варто зазначити, що найчастіше журналісти використовують жанр портретного інтерв'ю, але серед інших виділяємо інформаційні, експертні, проблемні та прес-конференції.

Аналітичні жанри також активно використовуються в спортивній журналістиці. Тут ми відзначаємо статтю, коментар, аналітичне інтерв'ю.

Стаття повинна базуватися на фактах, подіях, коментарях дійових осіб або експертів, статистичних даних та власній думці автора. Найчастіше у спорті аналітична стаття пишеться через призму цікавого та важливого матчу або іншої важливої події у спортивному житті. В аналітичній статті перед автором гостро постає питання розкрити глибше ту думку, про яку, можливо,

не здогадувався реципієнт під час перегляду певного протистояння. Журналіст повинен відповісти на головні питання, а у висновку запропонувати шляхи вирішення, якщо в його аналітичній статті є певна проблема. У випадку написання аналітичної статті журналіст постає перед читачами експертом.

Коментар у спортивній журналістиці — це щось схоже на аналітичну статтю, але значно менший за обсягом та без висловлювань експертів стосовно тієї чи іншої теми. Зазначаємо, що коментар журналіст оперативно пише після певного матчу, події чи будь-якої іншої теми та віддає редактору на перевірку та задля швидкої публікації. Завданням автора є висловити свою думку та позицію стосовно актуальної події та надає прогноз. Для реципієнта такий вид матеріалів потрібен, щоб, знову ж таки детальніше та глибше розібратися в тому, що сталося.

Аналітичне інтерв'ю відбувається у форматі розмови експерта у спортивній тематиці (інтерв'юєра) та головної дійової особи — людини, яка прямим чином відноситься до спортивного життя (інтерв'юйованого). Журналіст ставить питання таким чином, щоб у ньому вже був попередній аналіз ситуації, а його інтерв'юваний підтримує дискусію та пропонує якусь іншу точку зору, або ж поділяє позицію інтерв'юєра. Такі інтерв'ю з'являються на телеканалах, сайтах, ютуб-каналах та інших платформах у різних форматах: текстовому, у форматі аудіо та аудіовізуальному.

Художньо-публіцистичні жанри також займають своє місце в рамках розвитку української спортивної журналістики. Наше глибоке дослідження показало, що дані жанри рідше використовуються спортивними журналістами, але варто відзначити, що лідером серед художньо-публіцистичних жанрів у спортивній медіасфері є портретний нарис.

І серед усіх жанрів, які вже було досліджено, не можна не відзначити окремо коментаторську діяльність і ведення прямих онлайн-трансляцій, адже вони є невід'ємними складовими української спортивної журналістики.

Коментаторство можна сміливо віднести до інформаційного жанру репортажу, але варто й зазначити, що у коментаторську діяльність вкладається

сукупність усіх жанрів, адже коментатор повинен вміти не лише точно та яскраво подати інформацію, яка відбувається на футбольному полі, але й аналізувати її, пропонувати глядачам свою експертну думку та прогнозувати, як може закінчитися та чи інша подія.

Текстові трансляції відносяться до новітніх жанрів й відзначаємо, що вони стали доступними з розвитком Інтернету та глобалізації. Онлайн-трансляції футбольних матчів ми можемо віднести до жанру звіту, адже журналіст точно та оперативно подає інформацію про події в матчі, але, як і в ситуації з коментаторською діяльністю, варто наголосити на тому, що ведення текстових трансляцій — це симбіоз усіх жанрів та, однозначно, одна з невід’ємних складових української спортивної журналістики.

Як коментаторство, так і текстові трансляції мають свої цікаві особливості, фактори, специфіку та головні аспекти. Їх було глибоко розглянуто, досліджено та порівняно у роботі.

2.1 Особливості роботи коментатора у прямому ефірі

Футбольний коментатор — це спеціаліст, який уособлює у собі всі риси ідеального спортивного журналіста. Він, дотримуючись всіх журналістських стандартів, доносить до людей інформацію, що відбувається під час поєдинку. Коментаторська діяльність в Україні останніми роками отримала прогрес через підвищення цікавості до спорту з боку реципієнтів в цілому. З'являються нові кадри, погляди і конкурентність стає дедалі вищою, а зі збільшенням конкуренції розвивається прямий розвиток коментаторства в Україні.

Робота коментатора дещо відрізняється від діяльності звичайного спортивного журналіста, адже коментатор перебуває у більш стресових умовах, працюючи у прямому ефірі. Коментатор не має права грубо помилитися, адже таким чином він відразу втратить довіру та повагу з боку реципієнтів. Якщо журналіст має можливість оперативно виправити помилку, якої припустився під час написання того чи іншого матеріалу, то коментатор у прямому ефірі зобов'язаний точно подавати інформацію протягом 90, а, можливо, і 120 хвилин часу.

Якщо коментатор працює на матчі безпосередньо на стадіоні, тоді його становище стає ще важчим, адже на його вдалу роботу впливає ціла низка факторів. По-перше, шум стадіону може відволікати журналіста від коментування матчу. Є коментатори, яким навпаки це подобається, і лише за гучної реакції вболівальників вони можуть якісно та професійно вести прямий ефір, але більшість, як показує практика, це відволікає та створює додаткові ризики, що робота на матчі вийде невдалою.

Також, як правило, журналіст працює на матчі поряд із іншими коментаторами. Якщо його колеги достатньо експресивно ведуть прямий ефір, то, очевидно, що буде створюватися додаткова незручність та проблема, через яку коментатор не зможе якісно працювати. Часто поруч із українськими журналістами на події працюють коментатори з Іспанії, Італії, Німеччини, а вони зазвичай дуже емоційні в будь-якому епізоді, а це може заважати іншим спеціалістам працювати на поєдинку.

Також впливають погодні умови. Найчастіше місця, де працюють коментатори, знаходяться без накриття, тобто журналісти повинні вміти пристосовуватися до будь-яких погодних умов. Матчі можуть проходити під час дощу, снігопаду, холодної температури чи спеки, тому справжній професіонал повинен навчитися пристосовуватися до різних обставин та обернути їх у свій бік.

Спортивний коментатор, який працює безпосередньо у прямому ефірі, має бути справжнім професіоналом та пам'ятати про те, як потрібно готуватися до ефіру, щоб голос звучав приємніше. Глибоко досліджуючи головні аспекти, відзначасмо, що журналісту перед виходом в ефір не потрібно вживати алкоголю та солодкого, адже тоді голос буде втомленим та виникатимуть такі дефекти, як слиновиділення та клацання зубів. Глядачі відразу будуть чути, що з голосом коментатора щось не так і це буде заважати при перегляді матчу. Також варто пам'ятати, що хороший сон — це теж один із найголовніших аспектів, який впливає на роботу коментатора. Коли журналіст перед виходом в ефір має хороший сон, тоді і голос звучить набагато краще і в ньому не чується втоми — це вже давно доведено вченими.

Конкуренція в діяльності спортивного коментатора — дуже важлива річ у сучасному світі. Але для того, щоб виграти конкуренцію варто розуміти особливості, специфіку роботи та бути гнучким для вдалої адаптації в даній професії. Розглядаючи глибше питання роботи коментатора під час прямої трансляції футбольного матчу, варто виділити декілька правил, які допоможуть у розвитку та здобути професіоналізм:

- футбольний коментатор повинен мати впевнену та чисту мову без використання неприйнятної професіональному коментатору лексики, наприклад: суржика, жаргонізмів тощо. Але слід не забувати і про те, що журналіст, який працює у прямому ефірі під час футбольного матчу має право використовувати футбольну професійну мову, лексику, яка буде зрозуміла лише вузькому колу осіб, тобто футбольним уболівальникам.

Для того, щоб вміло використовувати футбольну термінологію, потрібно читати багато відповідної літератури, статей, дивився матчі своїх іноземних колег та перекладати їхні коментарі на українську, а ще спілкуватися з людьми, які мають те чи інше відношення до того виду спорту, який ти коментуєш: експерти, тренери, футболісти, журналісти тощо.

Якщо футбольний коментатор виходить в ефір, він має бути впевнений у кожному своєму слові та правильності формулювання, щоб не підставити ні себе, ні медіа, яке висвітлює подію, ні глядачів, які переглядають поєдинок. Отож, чиста українська мова, вдале використання професійної лексики та термінології зробить роботу журналіста по-справжньому якісною;

- кожне речення повинне бути чітко структурованим та логічно побудованим, що вказуватиме на вже, так звану, мовну маніпуляцію. Аудиторія набагато краще сприймає чітко структуровані та добре побудовані речення, ніж простий набір слів без особливого сенсу та води у формулюваннях, що собі нерідко дозволяють недосвідчені або ж непрофесійні коментатори.

Багато журналістів, які працюють на футбольних матчах, ретельно готуються до виходу в ефір — проговорюють заздалегідь вітання з реципієнтами, певні фрази та речення, що використає коментатор у процесі прямої трансляції, а також прощання з глядачами, але, очевидно, що коментатор ніяк не зможе спрогнозувати, що відбудеться на полі в ту чи іншу хвилину, тому, йому необхідно чітко структурувати та логічно будувати ту думку, яку він скаже в наступну хвилину. Все це приходить із досвідом, кожен наступний матч навчає коментатора краще висловлювати свою думку, правильно будувати речення та вміло вести діалог зі своїми реципієнтами.

Найчастішою практикою професійних коментаторів є попередня підготовка до матчу, який він коментуватиме. Журналіст попередньо продумує, яким може бути хід матчу та в думках прокручує всі формулювання, які може запропонувати глядачам у перебігу подій. Також, аналізуючи це питання, ми дійшли до думки, що чітка структура й логічна побудова речень

розвивається під час читання художньої література та матеріалів за темами, необхідними футбольним коментаторам. Не варто й забувати про написання власних матеріалів та художніх текстів, після чого проговорення їх уголос та глибокий аналіз помилок і виділення позитивних моментів;

- тримати аудиторію всі 90, а іноді й 120 хвилин матчу хорошому коментатору допомагає ерудованість та освіченість у тій тематиці, яку він висвітлює. Це у більшості випадків забезпечується завдяки якісній підготовці до футбольного матчу, вивченню команд, тактики та інших футбольних аспектів, які відіграють неабияку роль у ході безпосередньо прямого ефіру.

Коли коментатор виходить в ефір, не знаючи імен футболістів, що беруть участь у грі, історію протистоянь обох команд та інших не менш важливих деталей у висвітленні подій в актуальній футбольній події, створюється недовіра до журналіста з боку глядачів. Коментатор у такому випадку вже не виступає експертом, яким його очікують побачити реципієнти, він уже не є професіоналом, а в очах аудиторії виглядає звичайним дилетантом.

Отож, до кожного матчу потрібно готуватися індивідуально. За тиждень до роботи на тому чи іншому футбольному протистоянні, журналіст повинен зібрати всю важливу інформацію, систематизувати її, виконати глибокий аналіз та занотувати найважливіші моменти, на які він зможе опиратися під час роботи у прямому ефірі. Апелюючи до певних фактів та подій у минулому, коментатор зможе заслужити довіру аудиторії та проявити свої професійні навички, виступивши експертом. Ця річ є дуже важливою в рамках коментаторської діяльності, тому ерудованість та освіченість однозначно вважаємо одним із найважливіших факторів, що роблять роботу журналіста у прямому ефірі справді якісною та професійною.

Здебільшого спортивні коментатори обирають якийсь один футбольний напрямок, футбольну сферу, адже, якщо коментатор є професіоналом в українському футболі, він прекрасно зможе впоратися із матчем української Прем'єр-ліги й справити враження справжнього професіонала та експерта. Так

само, якщо його поставити на поєдинок, до прикладу, іспанської Ла Ліги, йому не вистачатиме компетентності, аби втримати реципієнта і притягнути його увагу до тієї футбольної події, яку він висвітлюватиме.

Але не відзначити, що у наш час журналіст здатен якісно та професійно відпрацьовувати матч будь-якого чемпіонату, адже через конкуренцію коментатори почали глибше орієнтуватися в подіях та вивчати найголовніші аспекти, щоб мати змогу підлаштуватися під будь-яку подію.

Глибоко досліджуючи тему особливостей роботи футбольного коментатора, було зроблено висновок, що хороший коментатор – це ерудований коментатор. Очевидно, що людина, яка читає, дивиться та слухає, буде вести прямий ефір набагато краще, ніж той, хто цього всього уникає. Начитаний та освічений коментатор обиратиме кращі слова для опису ситуації, що склалась на полі, тому ерудованість – це дуже важлива складова у коментаторській діяльності.

Не менш важливо – вміти вчасно замовчати, щоб дати глядачам трохи відпочити від голосу коментатора та насолодитися грою у тиші. Найчастіше такі моменти настають тоді, коли на футбольному полі не відбувається нічого занадто важливого, коли м'яч знаходиться у середній лінії. Тоді ж варто дати своєму реципієнту час, щоб той відпочив, а після того ж можна знову починати вести із ним діалог.

У результаті дослідження було виокремлено ще одну важливу річ при коментаторській діяльності: хоч робота спортивного коментатора дещо відрізняється від праці звичайного журналіста, слід не забувати і про журналістські стандарти, адже, нехтуючи цим важливим аспектом, коментатор може навести на себе гнівну реакцію вболівальників. Мова йде саме про журналістський стандарт балансу думок та точок зору, адже кожен професійний журналіст насамперед має бути неупередженим та не маніпулювати експертною думкою на користь однієї зі сторін. У цьому випадку все просто: коментатор ні за що не повинен вболівати за одну із команд у матчі. Він зобов'язаний висвітлювати події в поєдинку максимально

об'єктивно, без застосувань активної маніпуляції в бік однієї із команд, що беруть участь у матчі. Якщо ж брати до уваги всі інші журналістські стандарти, то абсолютно очевидно, що коментатор має бути точним у всіх своїх висловлюваннях та вказувати лише перевірену інформацію, посилаючись на авторитетні видання із репутацією якісних ЗМІ.

Взірцем коментаторської діяльності в Україні, очевидно, є матч групового етапу Євро-2012 між Україною та Швецією, який коментував Віктор Вацко. Саме після цього поєдинку Віктора почали називати найкращим коментатором України й сміливо заявляти, що він є справжнім професіоналом світового рівня. Розглядаючи цей поєдинок із точки зору ідеально проведеного прямого ефіру зі сторони коментатора, варто виділити кілька дуже важливих аспектів, які забезпечили журналісту його коментаторський успіх:

1. Підготовка до матчу.

Український коментатор підійшов до матчу, наче тренер-тактик, чим завоював аудиторію із перших хвилин ефіру. Він повністю розібрав гру кожного із суперників й вміло апелював до тактичних перебудовань обох команд. У забезпеченні його тактичної обізнаності йому допомогла термінологія, наприклад: активний пресинг, штучний офсайд, гра на другому поверсі, гра в середній лінії, вихід із оборони в атаку, активне підключення вінгерів, дриблінг зі зміщенням. Використовуючи такий маніпулятивний прийом із перетворенням із журналіста й коментатора у тренера-тактика, допомогло йому не лише змусити реципієнта повірити кожному його слову, а й забезпечити собі авторитет на всі 90 хвилин матчу.

2. Ефект «присутності».

Віктор Вацко дуже вміло використовує ефект «присутності» на матчі. У кожного коментатора це вдається зробити по-різному. Найголовнішою відмінністю Вацка є те, що він переживає за події, що відбуваються на полі, як і кожен вболівальник, що слідкує за протистоянням по телевізору. Коли потрібно, Віктор трохи підвищує голос, роблячи його більш емоційним, що

дозволяє глядачеві відчутти, ніби коментатор переглядає цей матч поруч із ним, наче старий друг, який також хоче побачити якісний футбол.

3. Ерудованість та обізнаність.

Цей пункт можна було віднести до першого, що стосувалося безпосередньої підготовки до матчу, але його все ж варто окреслити та виділити, адже, коли ти обізнаний у всьому, що відбувається навколо матчу, ти відчуваєш себе впевненіше, ти знаєш, про що кажеш і тому можеш подати це харизматично, щоб якимось зачепити глядача та змусити його також бути всередині події, яка відбувається. У Вацка це виходить дуже вдало. Так вийшло і в поєдинку, про який зараз іде мова. Він знав абсолютно все і жодного разу не дав засумніватися у правдивості його слів.

4. Емоційний баланс.

Уміти тримати емоційний баланс – дуже важливо для професійного коментатора, адже не варто підвищувати голос там, де момент цього аж ніяк не потребує, так само не потрібно мовчати, коли на полі відбувається щось важливе, як гольовий момент чи взяття воріт. У таких моментах варто проявити експресивність та підсилити ефект забитого голу за допомогою емоцій, так як це зробив Віктор Вацко при забитих голах у поєдинку між збірними України та Швеції, особливо, коли м'ячі забивав Андрій Шевченко, адже цей гравець проводив свої останні хвилини у професійному футболі, й, щоб його останні голи більше запам'яталися вболівальнику, коментатор повинен забезпечити це своєю експресією та позитивними емоціями.

Щоб краще зрозуміти специфіку роботи спортивного коментатора, ми вирішили поспілкуватися з вітчизняним журналістом, який раніше коментував матчі збірної України та українських клубів, а нині прес-аташе національної збірної Олександром Гливинським:

- Доброго дня, Олександр! Скажіть, як справжній професіонал із величезним досвідом, коментатор — це окрема професія чи вид журналістики?

- Однозначно, це журналістика, адже коментаторство пов'язано із висвітленням події. Втім це потребує окремої підготовки, якої точно нема на факультетах журналістики. Коментаторство потрібно виховувати, адже є цікавість до цього. Тому, було б доцільним в університетах навчати коментаторству. Важливо, щоб це було практично, не лише теоретично. У співробітництві з телебаченням і радіо. Вісторіїукраїнського спортивного телебачення навіть було таке явище як конкурси коментаторів. Це дуже допомагає. Шкода, що зараз ситуація зовсім інша.

- Якщо в університетах почнуть навчати коментаторству, то яким саме аспектам варто буде приділяти увагу викладачам?

- Насамперед виробляти в майбутніх коментаторів навички ораторського мистецтва, навчати правильності побудови своєї думки, динамічності в ефірі та в міру артистичності — всі ці чинники допоможуть стати професіоналом у цій сфері, тому в університетах потрібно цьому навчати, якщо ми хочемо, щоб коментаторство в рамках спортивної журналістики розвивалося.

- Назвіть найважливіші компоненти, якими повинен володіти професійний футбольний коментатор.

- Коментатор повинен бути «в темі» — розуміти футбол, його тонкощі, специфіку. У коментатора повинен бути приємний та динамічний тембр голосу, він повинен мати серйозний лексикон, а не лише володіти футбольною термінологією. Він потрібен для того, щоб не бути банальним, не говорити русизмами. Третє — він повинен бути трохи артистом. Коментування спортивної події — це вміння емоційно передавати атмосферу так, щоб захоплювало дух.

- Що ви можете сказати про українську школу коментаторства? Чи існує вона взагалі й чи можна її назвати якісною?

- Якраз тут можна згадати, що завдяки конкурсам коментаторів від «СТБ» з'явилися такі професіонали, як Михайлюк та Панасюк. Також є хлопці, які виростили на «Спорт 1» та «Спорт 2» — Джулай, Босянок, Вацко.

Циганик на «Мегаспорті». Зараз є багато коментаторів на «Футбол" і «2 + 2». Тобто, якщо в Україні є авторитетні коментатори, які вирости, працюючи тут, то можна говорити й про таке поняття як українська школа коментаторства, а на питання, чи якісна вона можна знайти відповідь, подивившись ефіри наших коментаторів, і я, спостерігаючи за ними, можу із впевненістю назвати їх якісними.

- Чи бували у вас курйозні випадки під час ефіру? І як у такий момент абстрагувати себе?

- Пригадую, у 2000 році я коментував фінал Ліги чемпіонів «Реал» – «Валенсія». Наді мною сидів коментатор іспанського телебачення. Він так кричав, що було чути у мене в кабінці. Тоді доводилося підвищувати голос в ефірі, а іноді й пояснювати глядачам, що відбувається. У моїх колег за цехом також були різні випадки під час ефіру, але вони вміло знаходили вихід із ситуації. Наприклад, було в мого товариша таке, що пропав сигнал і його коментарі не було чути, йому підказали це колеги-журналісти й він за хвилину вже був у ефірі: зв'язався із керівництвом і вони разом оперативно вирішили проблему. В момент курйозної ситуації потрібно зберігати спокій та залишатися холоднокривним, не варто панікувати, адже зробиш просто гірше. А взагалі бажаю своїм колегам уникати різних курйозів, якщо це можливо.

- Скільки повинен отримувати професійний футбольний коментатор, на вашу думку?

- За коментування в Україні не платять багато. Коли я працював на «ТЕТ» і «Кино», мені платили 140-150 доларів за матч. Вважаю, що це копійки, враховуючи той об'єм знань, яким повинен володіти коментатор для своєї роботи. Найбільш прийнятною сумою вважаю 300 доларів. Але це мова про позаштатну роботу. Люди, які працюють на каналах у штаті, знаходяться в інших умовах. Не знаю, які там зарплати. Очевидно, що це залежить від рівня коментатора. Потрібно врахувати ще й те, що в нас не так багато футбольних і спортивних телеканалів. Тобто, немає такого, щоб коментатора міг перехопити інший канал, запропонувавши йому великі гроші.

- Як ви готувалися до матчів? Чи є ідеальний алгоритм підготовки?

- Я постійно відстежував події, адже процес підготовки полягає саме у цьому. Необхідно опрацювати провідні інформаційні джерела, переглянути необхідні відеоматеріали. У наш час є безліч видань, що значно полегшують роботу коментатора під час підготовки до події. Я пам'ятаю, як колись всю статистику вів власноруч, адже Інтернет не був настільки доступний та популярний, як у сучасному світі. За кілька дні до поєдинку я намагаюся освіжити у пам'яті всю інформацію, переглянути статистичні дані, перечитати інтерв'ю дійових осіб матчу, прев'ю до нього. Все це я роблю для того, щоб під час коментування події додати чогось цікавого у репортаж. Десятирічний досвід коментаторської діяльності переконує, що коментувати потрібно, перш за все, поєдинок — саме цього від нас вимагає глядач. Він хоче, щоб ми коментували гру, а не розповідали йому історію, адже можна захопитись історією і забути про лінію гри. Тоді це вже не коментування, а дискусія на тему футболу на фоні трансляції. Такого не потрібно допускати. Потрібно у всьому знаходити золоту середину.

- Чого не вистачає українським коментаторам?

- Я вважаю, що насамперед бракує професійної освіти, експресивності під час роботи, освіченості. Все це, звісно, банально, але ж істинно. Звороти у нових коментаторів, здебільшого, примітивні. Іноземних коментаторів у цьому аспекті значно цікавіше слухати. Очевидно, що потрібно коментувати динамічніше, щоб аудиторія не засинала. Не вистачає школи коментаторів. Якби була можливість організовувати семінари, тренінги, майстер-класи то, звісно, тоді б рівень зростав. Медіапроекти та телеканали не вважають це за потрібне, але у той же час хочуть мати кваліфікованих коментаторів. Такого не буває.

- Яким ви бачите коментаторство футбольних матчів в Україні через 10 років? Воно прогресуватиме чи навпаки піде на спад?

- Я впевнений у тому, що прогресуватиме, будуть з'являтися нові обличчя, голоси, коментаторство вийде на новий рівень в Україні. Але для

цього також потрібно прикласти чималі зусилля, про які я вже казав. Насамперед, університети повинні звертати увагу на додаткові курси з коментування, потрібно давати освіту, щоб якість коментаторства в нашій країні ставала кращою та підіймалася на новий рівень, також телеканали мають надати всі умови для гідної праці — це стосується і гідної оплати цієї нелегкої праці, тут вже мова йтиме і про більшу мотивацію.

- Що б ви порадили майбутньому поколінню коментаторів футбольних матчів?

- Хочу порадити розвиватися, завжди прагнути більшого, не здаватися на половині пройденої дороги, якісно та індивідуально готуватися до кожного матчу й просто любити те, чим займаєшся.

У висновку варто зазначити, що вивчаючи тему специфіки роботи футбольного коментатора та спілкуючись із професіоналами у цій сфері, ми дійшли до того, що для якісної роботи у прямому ефірі необхідно бути освіченим, ерудованим, підготовленим до матчу, вміти тримати емоційний баланс і створювати для глядачів «ефект присутності», а також вміти чітко висловлювати свої думки та володіти футбольною термінологією.

Слід пам'ятати про те, що професійний коментатор повинен поєднувати у собі всі риси ідеального журналіста, обов'язково має дотримуватися журналістських стандартів, щоб оперативно і точно доносити інформацію, яка відбувається у матчі, своїй аудиторії. Лише симбіоз усіх рис та характеристик допоможе розвиватися у коментаторській діяльності.

2.2 Журналіст футбольних матчів: специфіка та головні аспекти роботи

Журналіст футбольних матчів або ж медійник, що працює з текстовими трансляціями дещо відрізняється від футбольного коментатора. Онлайн-трансляції в Інтернеті є цілковито новим видом у журналістиці. Знаходячись далеко від телевізора та від самого місця події, ми маємо змогу оперативно дізнатися про те, що відбувається прямо зараз на спортивній арені.

На матчі журналістів призначає головний редактор або один із заступників головного редактора за тиждень до початку протистояння. Так відбувається для того, щоб був час та змога якомога краще підготуватися до трансляції, виокремити для себе важливі факти та явища, аби краще оперувати інформацією, вміло та швидко донести її до реципієнтів.

Незважаючи на те, що із онлайн-трансляцією зазвичай працює досвідчений професійний журналіст, ніхто з реципієнтів не знає ім'я тієї людини, яка працює безпосередньо на події. Завжди в кінці трансляції замість зазначення імені фахівця прописується назва видання, на якому відбувається текстовий онлайн-ефір. На нашу думку, цей фактор є досить несправедливим, адже, як і коментатор, професійний журналіст футбольних матчів повинен зазначатися та бути визнаним серед аудиторії тієї події, яка висвітлюється.

Існує тенденція серед журналістів, що працюють із текстовими трансляціями, що при підготовці до матчів вони текстом прописують три варіанти завершення ефіру: перший — якщо виграє одна команда, другий — якщо поєдинок завершиться з нічийним рахунком та третій — якщо перемогу здобуде інший клуб. Таким чином, журналіст економить свій час, а також має змогу оперативно та на рівні з коментатором, який працює безпосередньо на матчі, донести інформацію до користувачів.

Донедавна однією з найбільших проблем та недоліків текстових трансляцій була відсутність мультимедійного супроводження на сайті. Користувач не мав змоги побачити найяскравіші моменти матчу та відчути на собі всю атмосферу, яку забезпечує пряма трансляція по телебаченню. Але ця

проблема з часом зникла, адже до текстового супроводу, хоч і з невеличким запізненням, тепер можна додавати відео забитих м'ячів, фото небезпечних моментів та аудіо, де коментатор озвучує той чи інший епізод. Можна казати з повною впевненістю, що якби прямі трансляції на телебаченні були доступні в безкоштовному доступі в Інтернеті, можна було й застосовувати їх — тоді ми отримали б досконалу версію текстової трансляції разом із прямим ефіром для повного відчуття присутності на матчі.

Однією з найголовніших чеснот текстової трансляції є те, що у коментарях під нею можна вести дискусії з іншими користувачами сайту та власне з журналістом, який веде текстовий онлайн-ефір. Можна обговорювати найгостріші моменти матчу, розповідати свою думку про те, що відбувається на футбольному полі та створювати навколо себе ціле коло обговорень. Тобто, таким чином користувач сайту ніби перетворюється в журналіста, створюється ефект роботи безпосередньо на матчі. Такого ніколи не зустрінеш у прямому ефірі на телебаченні, адже там лише одна людина веде репортаж, а всі інші слухають та аналізують, без можливості запропонувати свою думку стосовно того чи іншого епізоду.

Професійним журналістам, що працюють на футбольних матчах, необхідно володіти певними рисами, які допомагатимуть їм бути професіоналами у своїй сфері. Розгляньмо і проаналізуймо кожен з них:

- журналіст, який працює з текстовими трансляціями повинен бути достатньо освіченим, щоб вміло та вдало вести ефір, пропонувати користувачам сайту цікаві факти, пов'язані з тим чи іншим спортсменом, клубом чи, можливо, взагалі власником команди. Освіченість, звісно, приходить з часом. Журналіст, який веде текстовий онлайн-ефір, повинен сам покращувати свою освіченість: читати книги, як художні та наукові, так і вузькоспеціалізовані, необхідно дивитися різні програми з футбольною тематикою, більше спілкуватися з цікавими особистостями зі своєї сфери, щоб у майбутньому застосувати здобуті знання на практиці;

- також спеціаліст, що веде онлайн-трансляції має володіти певними психологічними якостями, які сприятимуть покращенню його роботи. Найголовнішими такими рисами є стресостійкість та впевненість у своїх силах. Аудиторія відразу відчувається, коли журналіст не відчуває впевненість у тому, що пише та яку думку намагається запропонувати. Стресостійкість допоможе журналісту навчитися шукати швидкий вихід із важких ситуацій, які так чи інакше виникають під час робочого процесу. Одним із таких прикладів є ситуація, коли вимикається світло або зникає Інтернет, а трансляція якраз у самому розпалі. У такі моменти необхідно не панікувати, а оперативно зреагувати на проблему, повідомивши редактору про ситуацію, щоб мати хоч якийсь час на те, щоб змінити локацію та продовжити трансляцію. У цей час журналіста має замінити його колега.

- відзначаємо, що ідеальний журналіст футбольних матчів — це спеціаліст, який знає свою аудиторію, відчуває її потреби й робить все, для того, аби ці потреби задовольнити. Потрібно розуміти, коли варто наголосити на тих чи інших фактах, а коли краще прокоментувати детальніше епізод, який стався в цю хвилину. Спілкування з аудиторією дуже допомагає в такі моменти. Наприклад, у коментарях під трансляцією, якщо, звісно, на це є достатньо часу, журналіст повинен вести діалог із реципієнтами, але він не повинен бути зверхнім — навпаки, саме тут треба дискусія, наче ти з товаришем після матчу обговорюєш якісь моменти, запитуєш його думку стосовно ситуації та показуєш, що тобі його позиція цікава та потрібна;

- наше дослідження показало, що журналіст, який працює з онлайн-трансляціями футбольних матчів — це людина, яка слідкує за сучасними трендами та вміло використовує їх у своєму ефірі. Інтернет — це сфера молоді, тому можемо констатувати, що вони також вловлюють тренди сучасності й здатні зрозуміти відсилання до них з боку журналіста, текстовий ефір якого вони переглядають у цей момент;

- і одна з найважливіших рис саме журналіста, який веде онлайн-ефір, є грамотність. Щоб називати себе професіоналом, потрібно знати всі правила,

які допоможуть уникати помилок у тексті. Слід запам'ятати, що у грамотного журналіста відповідно грамотна аудиторія. Тому, займатися самоосвітою, розвивати своє письмо та мовні навички — це прерогатива спеціаліста, який хоче ставати кращим у своїй сфері.

Проаналізувавши риси, якими потрібно володіти журналісту футбольних матчів, не можна не наголосити на головних аспектах роботи під час трансляції на сайті. Відзначимо наступні:

- журналіст футбольних матчів повинен мати перед собою прямий ефір поєдинку, який відбувається, якісну техніку та швидкісний Інтернет. Якщо все працює, тоді й журналіст має змогу оперативно подати інформацію аудиторії;

- відразу ж відзначаймо оперативність, на якій щойно наголосили. Якщо футбольний коментатор у прямому ефірі відразу ж і розповідає глядачам про ситуацію та коментує актуальний епізод, то журналісту потрібно написати про це, попередньо сформулювавши свою думку, а для цього необхідно значно більше часу. Звісно, у цьому величезний мінус онлайн-ефіру, але зі збільшенням конкуренції у сфері спортивної журналістики, збільшується й кількість професіоналів, здатних оперативно та точно відтворювати на сайті події, які відбуваються під час матчу;

- журналісту необхідно яскраво описати епізод, щоб користувачі за допомогою уяви відтворили його. Ще одним недоліком онлайн-трансляцій на сайтах є те, що реципієнт має змогу лише прочитати про те, що сталося, а не побачити. Картинки та відео з'являються на сторінці сайту або пізніше, або взагалі така функція є відсутньою, тому журналіст змушений вигадувати різні способи, щоб цікавіше розповісти про момент й затримати аудиторію на сайті, навіть незважаючи на такий суттєвий недолік;

- дотримання журналістських стандартів — це також один із важливих аспектів роботи спортивного журналіста, який працює з текстовими трансляціями. Ми вважаємо, що це те, про що повинен пам'ятати взагалі кожен журналіст;

- одним із важливих аспектів роботи журналіста футбольних матчів також є обізнаність у специфіці роботи сайту та головних його складових.

Зі спортивних сайтів, які найбільш вдало адаптовують онлайн-трансляції футбольних матчів варто виділити Tribuna.com, Sport Arena й Футбол 24. Перераховані ресурси виділяються своїми оперативними коментарями, вдалими текстовими конструкціями та дизайном, який підсилює онлайн-трансляцію.

Ми поспілкувалися з журналістом, який працює із текстовими трансляціями в українському виданні Tribuna.com Миколою Решнюком:

- Розпочнімо відразу з найцікавішого. Розкажи, з чого розпочинається твій робочий день?

- Мій робочий день розпочинається із того, що я відразу вмикаю комп'ютер та готуюся до найближчого поєдинку, текстову трансляцію якого я вестиму. Часто буває так, що головний редактор призначає тебе відразу на кілька матчів, які йдуть один за одним. Це дуже важко, але і з такої ситуації ми знаходимо вихід. Перший матч може відбуватися о 14:00, а другий за дві години — о 16. Частіше це матчі чемпіонату України та єврокубкові протистояння.

- Як відрізняється робота на матчі УПЛ та Ліги чемпіонів, наприклад?

- Є кілька відмінностей: по-перше, матчі УПЛ відбуваються з 14:00 по 21:00, а єврокубки лише починаються о 22:00. Ввечері важче працювати, ще й на матчі такого масштабу, але до цього швидше звикаєш. Натомість працювати на поєдинках Ліги чемпіонів набагато цікавіше, адже є багато голів, цікавих моментів, є з чим працювати. І трафік Ліга чемпіонів має набагато більший, ніж УПЛ. Очевидно, що матч “Минаю” дивитиметься менша кількість людей, ніж матч “Барселони”. Приємно, коли є віддача, коли дивишся на цифри і розумієш, що твоя робота не пройшла марно.

- Коли рейтинги високі — це прекрасно, але ж очевидно, що вони нижчі, ніж на прямих ефірах футбольних матчів на телебаченні. Чи є

шанс, що все зміниться і цифри текстових трансляцій будуть такими ж високими, як і цифри на телебаченні?

- На жаль, ні. Ніколи цифри текстових трансляцій не дотягнуть до рівня прямих ефірів на телебаченні. Текстові трансляції здебільшого потрібні людям, які з різних причин не мають доступу до прямого ефіру на телебаченні. Якби у них був вибір, вони б точно обирали не нас, а коментаторів. Найбільший мінус — це те, що ти не бачиш того, що відбувається, а можеш лише прочитати. Великим плюсом стало те, що у наших текстових трансляціях з'явилася можливість додавати відеоконтент, раніше такого не було, це значно підняло нам рейтинги. Коли гравець забиває гол, ми можемо не лише написати про це, а й показати, що дуже допомагає стримувати реципієнта.

- Поява медіаконтенту в текстових трансляціях — чудове нововведення. А чи можливе у майбутньому впровадження ще якихось фішок, які будуть зацікавлювати до текстової трансляції футбольного матчу?

- Вже з'явилися фото та відео, інфографіка, дуже цікавий дизайн й відкриті коментарі для користувачів — вони можуть брати участь в обговоренні, що додає ще більшої цікавості. Думаю, що вже далі рухатися наповнення текстової трансляції, адже куди далі? Вважаю, що на таких нововведеннях і зупиниться текстова трансляція, але це непогано, це просто факт.

- Чи могли б журналісти, які працюють із текстовими трансляціями стати гідними футбольними коментаторами на телебаченні?

- Більше так, ніж ні, але все залежить не лише від обізнаності в тематиці чи матчі, який ти висвітлюєш, але й від твого голосу, харизми, вміння тримати аудиторію всі 90, а то й 120 хвилин. Це безперечно набагато важче, ніж просто вести текстову онлайн-трансляцію. Якщо журналіст, який працює з текстовими трансляціями цілком може стати й хорошим коментатором, якщо у нього є дані хорошого оратора та харизма, здатна тримати аудиторію.

- Як втримати аудиторію в текстовій трансляції? Чи є якийсь рецепт успіху?

- Потрібно показати свою компетентність, можливо, у деяких ігрових моментів додати своєї аналітики. Також варто змусити користувача зануритися в атмосферу тієї події, яку висвітлюєш. Гумор не завадить, якщо він доречний. Ідеальної формули, звісно, не існує. Кожна трансляція — щось абсолютно нове, ти відкриваєш себе реципієнтам та самому собі. І це особливо приносить задоволення від роботи.

- Уявімо, що йде 2030-й рік. Яким ти бачиш діяльність журналіста, що працює з текстовими трансляціями?

- Футбольні онлайн-трансляції точно житимуть, адже майбутнє за інтернетом та соціальними мережами. Можливо й телебачення такими темпами перекочує в інтернет і коментатори працюватимуть, наприклад, на ютубі — там і аудиторія буде ширшою. Якщо повертатися до онлайн-трансляцій, то я впевнений, що все буде гаразд і вони ставатимуть затребуванішими та популярнішими, адже в них точно буде потреба.

- Що б ти порадив майбутнім журналістам, які працюватимуть з текстовими трансляціями?

- Насамперед уже зараз варто почати занурюватися у ту сферу, в якій працюватимеш, потрібно розбиратися у всіх деталях, полюбити свою професію, адже без цього точно не буде ніякої результату. Також не треба забувати про грамотність, бо неосвіченого журналіста точно читати не будуть. Звісно ж варто порадити бути собою та не боятися — тоді все вийде.

Детально проаналізувавши головні аспекти роботи журналіста футбольних матчів, можемо зазначити, що є певна специфіка, яка відрізняє цю роботу від будь-якої іншої. Щоб бути професіоналом у цій сфері, потрібно володіти всіма необхідними журналістськими навичками, знати особливості аудиторії, з якою ти ведеш діалог, вміти оперативно та якісно подати інформацію, додатково описавши всі деталі, щоб глядачі не відчували дискомфорту через відсутність аудіовізуальної складової. Відзначаємо й те,

що робота журналіста футбольних матчів є достатньо складною у психологічному плані, тому необхідно володіти стресостійкістю та впевненістю в собі, щоб якісно виконувати свою роботу.

2.3 Відмінні та спільні риси коментатора і журналіста футбольних матчів

Коментатор та журналіст футбольних матчів має, як безліч спільних рис, так і багато відмінностей. Так само, якщо порівнювати онлайн-трансляцію із прямим ефіром на футбольному телеканалі, то очевидно, що є, як безліч різних, так і достатньо ідентичних моментів. Наприклад, людина, яка коментує матч має можливість оперативно розповісти про те, що відбувається на полі, а реципієнт може не лише почути, що сталося, а й побачити на власні очі на відміну від журналіста текстової трансляції, який має змогу лише написати про те, що сталося. Футбольний коментатор може показати свої емоції, чим впливає на глядача матчу, а текстова трансляція навряд матиме настільки сильний емоційний вплив.

Однією з найбільших відмінностей роботи коментатора та журналіста футбольних матчів є те, що ім'я коментатора зазначається у трансляції, а ім'я журналіста не вказується, хоча, як ми вже зазначали раніше, це не дуже справедливо, адже вони є однаковими професіоналами у своїх сферах.

Ми вважаємо, що коментатор з легкістю зможе стати журналістом, який працює з текстовими трансляціями, але чи вийде журналісту переформатуватися в професійного коментатора? Це питання, на яке не так вже й легко віднайти відповідь, адже для того, щоб стати коментатором замало знань у футбольній сфері, загальної освіченості й ерудиції. Важливо ще й мати хорошу дикцію, дотримуватися правил при підготовці до ефіру, щоб голос був завжди в тонусі, постійно розвивати свою мову та вдосконалювати акторські навички, які так чи інакше стануть у нагоді під час прямого ефіру.

Отож, можемо констатувати, що одна з відмінностей між коментатором та журналістом, що працює з текстовими трансляціями — це те, що коментатору необхідно вбирати в собі більше характеристик для того, щоб бути справжнім професіоналом. Журналіст, у свою чергу, може не мати чіткого мовлення та дикції, але йому не буде заважати це, натомість у

коментатора це одна з найважливіших рис, що вирізняє його з-поміж інших спеціалістів.

Серед відмінностей також відзначаємо умови праці журналіста та коментатора. Якщо перший працює у приміщенні (в офісі, квартирі, чи будь-інде), то коментатору найчастіше доводиться вести ефір з місця події, тобто зі стадіону, де якісно працювати значно важче. Умови більш стресові та важчі для того, щоб проявити професіоналізм та якість своєї роботи. Журналіст може облаштувати своє місце, перевірити якість роботи необхідних гаджетів, Інтернету та інших важливих ресурсів.

У роботі журналіста футбольних матчів значно менша ймовірність того, що його у відповідальний момент підведе техніка, чого не можна так однозначно сказати про діяльність коментатора. Там значно більше необхідної апаратури для того, щоб транслювати ефір на телебачення, створивши аудіовізуальний ефект для глядачів.

Часто трапляються моменти, що під впливом погодніх умов, техніка, з якою працює коментатор, дає збій і тоді ефір призупиняється, а глядач може просто втратити той «ефект присутності», якого так довго прагне досягнути коментатор. Вирішити питання несправності значно важче саме коментатору, ніж журналісту футбольних матчів, тому зазначаємо цей фактор одним із найбільш відмінних в рамках роботи цих двох спеціалістів.

Серед відмінних рис відзначаємо й кількість спеціалістів, що працюють у прямому ефірі та в онлайн-трансляціях. Якщо коментаторів в ефірі може бути відразу кілька, то журналіст, що здійснює текстову трансляцію, лише один. Це водночас допомагає коментаторам, адже вдвох працювати на матчі, здавалося б, значно легше, але й заважає, так як можуть перекликатися дві різні думки та існує ризик конфлікту прямо під час роботи у прямому ефірі. У цей час журналіст, який працює над онлайн-трансляцією, дотримується одного вектору ведення ефіру. Це допомагає йому не відволікатися й бути повністю сконцентрованим на роботі.

Наступною відмінною рисою в роботі спортивного коментатора та журналіста є те, що для роботи коментатора необхідно мати спеціальну школу, пройти багато етапів, щоб заслужити місце в ефірі, а журналіст просто повинен мати базову журналістську освіту та елементарні знання, щоб уникати мовних та інших помилок. Безліч спеціалістів, які навчаються на коментаторів, можуть так і не дістатися до такого рівня, який дозволив би їм вийти в прямий ефір, але, якщо їм це вдається, то всю свою коментаторську кар'єру потрібно займатися самовдосконаленням, щоб втримувати планку й гідно протистояти своїм колегам, які також готові здійснювати якісну конкуренцію.

Журналіст у своїй роботі може використовувати слова коментатора, його думку, позицію, формулювання, адже текстова трансляція здійснюється на основі перегляду прямого ефіру. Натомість коментатор може апелювати лише до своєї думки, лише в перерві матчу у нього є можливість скористатися Інтернет-ресурсами та видати додаткову інформацію, яка буде корисна глядачам.

Важливою відмінністю є аудиторія, з якою працює журналіст та коментатор футбольних матчів. Якщо пряму трансляцію дивляться сотні тисяч людей, а, можливо, і мільйони, то текстовими трансляціями користується значно менша кількість реципієнтів. Очевидно, що коментатор відчуває значно більшу відповідальність перед своїми глядачами, відтак і тиск значно вищий. Помилка коментатора в ефірі може коштувати значно більше, ніж помилка журналіста в онлайн-трансляції. Тим паче, журналіст має можливість виправити свою помилку безпосередньо в трансляції, адже в Інтернет-виданнях доступна така функція, а от коментатор свою помилку виправити вже не зможе, хіба що, його наступні вдалі репліки допоможуть реципієнтам забути про якийсь попередній ляп.

Відповідно, ще однією відмінною рисою є оплата праці. Коментатор отримує значно вищу зарплатню, ніж журналіст футбольних матчів. Все це через те, що коментатор — це вже давно є окремою професією в журналістиці,

а журналіст, що працює з текстовими трансляціями — це спеціаліст, завданням якого є лише інколи працювати з онлайн-ефірами. У нього частіше зовсім інші обов'язки, тому коментатор отримує вищу оплату праці через те, що має більше роботи та через те, що такі спеціалісти є більш затребуваними в сучасній спортивній журналістиці.

Варто відзначити також і той факт, що коментатори мають значно довшу кар'єру. Наприклад, Олександр Гливинський понад 15 років працював у коментаторській сфері й лише потім отримав пропозицію очолити прес-службу національної збірної України та стати президентом Асоціації спортивних журналістів України. Натомість журналіст футбольних матчів Роман Темний, який працює в онлайн-виданні Tribuna.com, спочатку був кореспондентом, після того йому запропонували вести текстові трансляції та паралельно здійснювати діяльність заступника головного редактора даного ЗМІ. Якщо узагальнювати, то журналіст, про якого зараз іде мова лише рік пробув на так званій посаді журналіста футбольних матчів. Отож, наше глибоке дослідження показало, що коментатор має значно довшу кар'єру, під час якої може покращувати свої навички та самовдосконалюватися в рамках серйозної конкуренції у коментаторській діяльності.

Підсумовуючи всі попередні відмінні риси, хочеться зазначити, що конкурентність у сфері коментаторства та ведення прямих онлайн-трансляцій є зовсім різною. В Україні з'являється величезна кількість нових спеціалістів — молодих коментаторів, здатних принести щось своє, зовсім свіже у сферу та бути гідними конкурентами серед більш досвідчених фахівців. Про діяльність журналіста, який працює з текстовими ефірами ми можемо лише відзначити відсутність серйозної конкуренції та, як правило, брак мотивації та індивідуалізації.

Якщо ж виділяти спільні сторони футбольного коментатора та журналіста, який працює з текстовою трансляцією, то можна точно сигналізувати те, що фахівець, який веде онлайн, розпочинає та завершує свою трансляцію ідентично зі своїм телевізійним колегою: «Доброго дня всім

любителям футболу. Вітаю вас на цікавому протистоянні. Сьогодні нас чекає яскраве видовище». «Що ж, ми з вами стали свідками матчу, який запам'ятається надовго. Любіть футбол і тримайтеся позитивної хвилі». Тобто, коментатори, як телевізійний, так і онлайн, вітаються, представляють учасників, повідомляють про погодні умови й потім з інтервалом у кілька хвилин викладають коротку інформацію про те, що відбувається. Головна відмінність у цьому питанні — телевізійні коментатори здатні зробити це оперативніше, ніж журналісти, які ведуть онлайн.

Спільною рисою є також і те, що коментатора та журналіста футбольних матчів можуть у будь-який момент поставити до відома про роботу на тому чи іншому матчі. Трапляються й моменти, коли редактори призначають на поєдинок у той же день, коли він має відбутися. Найчастіше це трапляється спонтанно, а причиною є те, що попередньо призначена людина не може провести ефір з тих чи інших причин: хвороба, термінові випадки тощо. Саме тому, як коментатори, так і журналісти повинні бути готові до ефіру заздалегідь, щоб гідно вийти зі стресової ситуації. У такі моменти не потрібно панікувати, адже це може негативно вплинути на роботу в ефірі. Варто сконцентруватися на події, оперативно зреагувати і підготуватися до матчу, щоб відпрацювати на найвищому рівні.

Як журналіст футбольних матчів, так і коментатор, що працює у прямому ефірі повинен бути незаангажованим та має дотримуватися всіх журналістських стандартів. Саме це зобов'язує кожного професіонала у цій створювати імідж нейтрального футбольного вболівальника. Якщо у соціальних мережах коментатор буде проявляти симпатію до якогось певного футбольного клубу і реципієнт знатиме про це, тоді прямий ефір можна заздалегідь вважати провальним, адже навіть при адекватних та об'єктивних висловлюваннях коментатора матчу, глядач триматиме у свідомості той факт, що коментатор підтримує одного з учасників події.

Відомо, що Віктор Вацко відмовляється коментувати матчі за участі своєї улюбленої команди — львівських «Карпат». Він не може позбутися свого

минулого, адже певний період свого життя український коментатор був віце-президентом та директором цієї команди, тому його коментаторська діяльність на матчі, у якому беруть участь «Карпати» апріорі вважатиметься заангажованою та нечесною по відношенню до глядачів.

А бувають випадки, коли коментатори погоджуються коментувати матчі команди, яку підтримують у реальному житті. Реципієнт це відчуває і, очевидно, що йому не хочеться слухати журналіста, який є заангажованим. Один із реальних випадків — Кирило Круторогов, який працює на телеканалах «Футбол 1/2/3» та є вболівальником донецького «Шахтаря». Коментатор активно коментує матчі своєї улюбленої команди, радіє забитим м'ячам гірників та засмучується, коли клуб, уболівальником якого він є, пропускає гол чи програє. Відчувається відсутність не лише об'єктивності, але й професіоналізму журналіста, що є неприпустимим у рамках сучасної спортивної журналістики. Такі речі лише гальмують розвиток коментаторської діяльності в Україні.

Ще однією спільною рисою є однаковий вид спорту та ідентичні поєдинки, з якими працює коментатор та журналіст футбольних матчів. Завжди їхня діяльність відбувається паралельно, а єдиною відмінністю виступають різні способи донесення до людей інформації.

Важливою спільною рисою у роботі журналіста футбольних матчів та коментатора є підготовка до події, яку вони збираються висвітлювати. Наше глибоке дослідження показало, що фахівці дізнаються про те, що коментуватимуть той чи інший поєдинок заздалегідь, щоб було більше часу якісно підготуватися до матчу. Хочемо відзначити, що як журналіст, так і коментатор готуються до події наступним чином:

- вивчають останні новини, пов'язані з клубами, які братимуть участь у протистоянні. Для цього піднімаються іноземні та вітчизняні джерела, якщо матч відбуватиметься в рамках європейського чи світового турніру, такого як Ліга чемпіонів, Ліга Європи, Ліга Націй, Ліга конфедерацій чи будь-який

інший. Проводиться глибокий аналіз з метою експертної оцінки коментатора чи журналіста під час безпосередньо самої події.

Журналіст та коментатор повинен заздалегідь вивчити всі статистичні дані, які доступні про матч, з яким вони працюватимуть. Під час ведення ефіру потрібно апелювати до цифр, імен та іншої статистики, яка необхідна для того, щоб коментар вийшов якісний та експертний. Тоді аудиторія буде сприймати це краще, а фахівець виступатиме дійсно експертом та професіоналом;

- наш аналіз показав, що як коментатор, так і журналіст футбольних матчів прописують собі заздалегідь текст трьох різних розвитків подій: перший — команда, що є господарем перемагає в матчі; фіксується нічийний результат; або ж виграє клуб, який грає у гостях. Це все робиться для того, щоб без втрати часу журналіст або ж коментатор видав оперативну інформацію, чим задовольнить аудиторію, яка потребує швидкої реакції на події, які розгортаються під час протистояння;

- ми визначили, що заготовлений текст також журналісти й коментатори готують і для того, щоб використати його під час безпосередньо прямої трансляції. Це може відбуватися як спонтанно, так і заплановано. Наприклад: фахівець заготував факт про того чи іншого футболіста чи тренера і в ефірі вирішив видати його під час актуального моменту за участі дійової особи — це журналіст робить спонтанно, а бувають моменти, коли у грі не відбувається нічого цікавого і щоб заповнити зайве мовчання, коментатор чи журналіст футбольних матчів вирішує прочитати той самий заготовлений текст. Як показує практика українських фахівців спортивної журналістики, реципієнти цінують це;

- також журналіст і коментатор повинні заготувати собі на окремому аркуші у блокноті, або ж на окремій сторінці свого гаджета стартові склади команд, а також футболістів, які починають матч із заміни, щоб краще орієнтуватися під час гри й не припускати помилок, які можуть зіпсувати ефір.

Дослідження показало, що журналіст та коментатор слідкують за актуальними подіями та стежать за сучасними трендами, щоб вміло використати їх у прямій трансляції.

Як коментатор, так і журналіст футбольних матчів працюють із текстом, як вербальною складовою передачі інформації. Відмінністю є лише контекстуальна складова, адже коментатор закодує текст в усній мові, а журналіст — в системі знаків, тобто тексті. Але це одна вербальна складова, тому, звісно ж, відносимо це до ще однієї спільної риси в роботі коментатора та журналіста футбольних матчів.

Глибоко дослідивши даний розділ, було зроблено висновок, що коментатор та журналіст футбольних матчів повинен бути ерудованим, освіченим, професійним, стресостійким тощо. Щоб бути справжнім експертом у цій сфері, необхідно якісно готуватися до кожної події, яку висвітлюєш та бути готовим до виходу в ефір у будь-який час. Глибокі знання у виді спорту, який висвітлюєш — одна з найважливіших рис, якою повинні володіти журналісти й коментатори, тому завжди потрібно прагнути до вдосконалення.

У роботі коментатора й журналіста, що працює з текстовими трансляціями є безліч відмінних та спільних рис, але варто відзначити, що справжніми професіоналами у своїх сферах можна стати лише за серйозного ставлення до своєї справи та постійної самоосвіти.

РОЗДІЛ III. ПЕРСОНАЛІ ТА ПРОЄКТИ У РОЗВИТКУ КОМЕНТАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розвиток спортивної журналістики в Україні є неможливим без конкуренції, саме тому з кожним роком в українській коментаторській та журналістській діяльності з'являються нові кадри й проєкти, які пропонують свіжі погляди, рухаються згідно вимог сьогодення та йдуть у ногу з сучасними трендами.

Поява нових видань, телеканалів та інших ресурсів відбувається через збільшення попиту та інтересу до спортивної тематики в цілому. Нові кадри, які з'являються у спортивній журналістиці, також мають бажання працювати і вдосконалювати коментаторство, то ж відбувається ідеальне поєднання бажань із можливостями, що переростає в майбутньому у щось значно більше.

Від початку незалежності України спортивна журналістика переживала важкі часи, адже проєктів, де можна було б реалізувати свій потенціал і заявити про важливість спорту, було обмаль. Лише кілька телеканалів й десятки паперових та онлайн-видань функціонували й інформували суспільство. Але останні роки все змінили, тому сьогодні українська спортивна журналістика може гідно конкурувати з іншими країнами Європи.

В системі української спортивної журналістики й коментаторської діяльності вже зараз нараховується чимало медіа та безліч спеціалістів найвищого рівня, які формують якісний спортивний медіапростір в Україні. Їх і будемо досліджувати в останньому розділі нашої роботи.

3.1 Спортивні журналісти у розвитку коментаторства в Україні

Спортивна журналістика не лише в Україні, а й у будь-якій іншій країні є неможливою без спеціалістів, які сприяють розвитку медіасфери, роблять її досконалішою та якіснішою. Серед фахівців у спортивній журналістиці та коментаторській діяльності у нашій країні можна відзначити наступні прізвища: Віктор Вацко, Олександр Гливинський, Микола Решнюк, Роберто Моралес, Олександр Михайлюк, Роман Бебех, Сергій Савелій, Дмитро Джулай, Валентин Щербачов. Ці та інші журналісти й коментатори сприяють формуванню спортивної медіасфери в Україні.

Кожен із провідних спеціалістів з'явився у спортивній журналістиці в різний час її становлення, але однозначно зробив свій внесок у її розвиток. Наприклад, Валентин Щербачов був одним із перших українських футбольних коментаторів, що вийшов у прямий ефір. Із нього починається розвиток коментаторської діяльності. Вже потім у Валентина вчився коментувати Олександр Гливинський, який працював на матчах національної збірної України ще коли її тренував Олег Блохін, а найкращим виконавцем був Андрій Шевченко. Гливинський часто працював на матчах разом із тоді ще молодим, але вже достатньо освіченим спеціалістом Віктором Вацком. Після того почали з'являтися нові обличчя, які своєю роботою доводили власний професіоналізм, серед таких відзначаємо Роберто Моралеса, Романа Бебеха та Олександра Михайлюка. Кожен із них активно працює у коментаторстві й сьогодні.

Для того, щоб відзначити успіхи українських коментаторів, у нашій країні існувала щорічна нагорода під назвою «Телетріумф». Цікаво, що номінація «Найкращий коментатор» вручалася з 2012 по 2018 рік і кожного року перемагав один і той самий коментатор — Віктор Вацко [10].

Дослідження показало, що Вацко і справді є одним із найбільш видатних коментаторів за період незалежності України. Він має власний притаманний лише йому стиль, чудову дикцію й освіченість не лише у футбольній сфері, а й у будь-якій іншій. Саме тому Віктор може вдало апелювати до тих чи інших

фактів у тему епізоду, який відбувається безпосередньо під час поєдинку, який коментує.

Коментаторська робота Віктора Вацка відома українським футбольним уболівальникам ще з 2002 року, саме тоді його запросили працювати коментатором на телеканал «Інтер», який у той час висвітлював практично всі гучні матчі, що відбувалися у футболі: від зустрічей за участі збірної України до поєдинків європейських чемпіонатів та світових турнірів. Працюючи на телеканалі, Віктор набрався потрібного досвіду для того, щоб заслужити запрошення на коментування матчів збірної України на Чемпіонаті Світу-2006. На той момент найкращі коментатори в Україні - Вацко, Гливинський та Джулай, отримали пропозицію працювати на найбільшому та найпрестижнішому турнірі у світі. Щонайцікавіше, телеканал «Перший» довірив таку місію коментаторам однакової вікової категорії. На період проведення Чемпіонату Світу всім трьом було близько 25 років, тобто це були молоді та амбіційні спеціалісти, у яких була мотивація серйозно заявити про свій професіоналізм.

У матчі України проти Саудівської Аравії всі уболівальники побачили вже готового спеціаліста — освіченого та ерудованого. Той, як і всі інші поєдинки за участі національної команди, коментував саме Віктор Вацко.

Далі кар'єра Віктора розвивалася стрімкими кроками вгору. Як ми вже зазначили, премію «Телетріумф» почали призначати найкращим спортивним коментаторам із 2012 року, але до цього Вацку разом із колегами Денисом Босянком та Дмитром Джулаєм вдалося виграти нагороду за найкращу коментаторську діяльність у голосуванні на сайті телеканалу ICTV, на якому працював на Чемпіонаті Світу-2010.

Після стрімкої популярності й вдалої роботи на кількох Мундіалях, Віктора Вацка запросили коментувати матчі на телеканалах «Футбол» у 2010 році. Тоді український телеканал висвітлював матчі чемпіонатів Німеччини та України, а також єврокубки — Лігу чемпіонів та Лігу Європи. На поєдинках цих турнірів і працював Віктор Вацко. Завдяки стабільності та впевненій

роботі у прямому ефірі коментатору вдалося отримати пропозицію коментувати поєдинки домашнього для України Євро-2012. Ці матчі кожен український уболівальник запам'ятає назавжди, адже емоційність Віктор Вацка на забиті м'ячі Андрія Шевченка та загальна робота коментатора на поєдинку Україна — Швеція — це приклад ідеальної взаємодії журналіста та подій, що відбуваються у прямому ефірі.

За роботу на чемпіонаті Європи Віктор Вацко отримав свій перший «Телетріумф», а після того перемагав у номінації кожного року, коли вручалася премія. Останнім роком, коли Вацко вигравав «Телетріумф» став 2018. Після того, до речі, коментатор вирішив призупинити свою діяльність та почав розвивати власний YouTube-канал.

Повернувся Віктор Вацко у коментаторство у 2020 році, тоді він коментував зустріч між «Шахтарем» та «Інтером» у груповому етапі розіграшу Ліги чемпіонів. Хоч той поєдинок і закінчився з рахунком 0:0, але Вацко, як завжди, показав свої сильні сторони професійного коментатора й показав високий рівень, якого більшість його колег не можуть досягнути.

На цю мить Віктор Вацко є коментатором телеканалів «Футбол 1/2/3» та працює із чемпіонатами України, Німеччини та Франції. Але апогеєм коментаторської кар'єри Віктора Вацка став чемпіонат Європи-2020, який відбувався влітку 2021 року, а саме матч 1/8 фіналу між Україною та Швецією. Протягом 120 хвилин коментатор тримав у напрузі глядачів та якісно виконував свою роботу. Сам Вацко зізнавався, що зірвав голос, коли на останніх хвилинах Довбик приніс перемогу збірній України, але воно було того варте.

У соціальних мережах з'явилося відео, як Вацко емоційно реагує на переможний гол. Що коментатор викрикував у той момент на багатомільйонну аудиторію: «Зінченко, подача, удааар! Артем Довбик! Артем Довбик! Артем Довбик приносить нам перемогу! Я ж казав, що у нього буде момент. Немає слів, просто немає слів! 2:1!» [12].

На самому відеоролику ми можемо помітити, як Віктор Вацко переживає цей момент. Наше глибоке дослідження показало, що для того, щоб бути якісним та професійним коментатором, замало бути освіченим, ерудованим та володіти дикторськими якостями — потрібно також бути футбольним фанатом, відчувати гру та ділитися всіма своїми переживаннями із глядачами у прямому ефірі.

Було зроблено висновок, що Віктору Вацко притаманні всі риси ідеального футбольного коментатора, саме тому він користується такою популярністю серед глядачів та є одним із провідних спортивних журналістів. Незважаючи на те, що Віктору вже 43 роки, він все ще залишається на вершині коментаторської діяльності в Україні та не дає молодшому поколінню вийти на перший план. Втім, варто зазначити, що нові обличчя з'являються з кожним роком та нав'язують здорову конкуренцію, яка допомагає спортивній журналістиці в Україні отримувати прогрес та вдосконалення.

Дослідження показало, що одним із відносно нових спеціалістів, якого зараз можна назвати професіоналом у коментаторській діяльності є Роберто Моралес — український журналіст чилійського походження, який раніше працював на телеканалах «Футбол 1/2/3», а вже зараз коментує футбольні поєдинки на проєкті MEGOGO Спорт.

Роберто Моралес отримав свій перший коментаторський досвід ще дуже давно, а саме під час навчання у Запорізькому університеті — тоді йому пощастило взяти участь у прямому ефірі матчу між Францією та Бельгією у 1996 році, але після того коментаторством журналіст довгий час не займався. Лише у 2010 році із приходом на телеканали «Футбол 1/2/3» про коментатора почали всі говорити та сприймати його і справді як справжнього професіонала. Раніше Моралес працював на «Мегаспорті» та «Інтері», але тоді про нього ніхто й нічого не знав, а щоб заслужити повагу та визнання реципієнтів, йому необхідно було набратися чималого досвіду та показати власний неповторний стиль, який вирізняв Роберто Моралеса з-поміж його колег.

Цікаво, що Роберто Моралес старший, ніж Віктор Вацко на 2 роки, але ми відносимо його більше до коментаторів, які тут і зараз створюють якісний український спортивний медіапростір, адже вже є більш ніж 10-річний досвід у сфері коментаторства, у той час, коли Вацко в роботі близько 20 років, тому він вважається старшою школою. Робота Моралеса в ефірі вирізняється гостротою думки, цікавими футбольними фактами, якими може поділитися журналіст із латиноамериканським корінням та своїм особливим привітанням із глядачами та прощанням, яке завершує пряму трансляцію футбольного матчу.

Зараз Роберто Моралес працює на відеоплатформі «MEGOGO Спорт», що набирає серйозних обертів. Ми з'ясували, що хоч Роберто лише два роки працює на проєкті, але вже зараз є справжнім духовним наставником для молодого покоління й колег, що працюють із ним пліч-о-пліч. З Моралеса беруть приклад, його наслідують, згадують та посилаються на коментатора у своїх прямих ефірах, довіряють його експертній думці та підтримують позиції, які він пропонує.

Найбільш впізнаваним серед аудиторії Роберто Моралес як коментатор став працюючи на Чемпіонаті Світу-2014, коли прокоментував величезну кількість поєдинків на турнірі, включаючи півфінальну та фінальну стадії. Його робота тоді отримала найбільше визнання, хоча так і не зміг виграти премію «Телетріумф», яку тогоріч завоював його досвідченіший колега Віктор Вацко, що теж працював на Чемпіонаті Світу-2014.

Було проаналізовано діяльність футбольного коментатора старшої школи, якого слід вважати одним із провідних спеціалістів періоду незалежності України — Віктора Вацка та одного з найкращих коментаторів сучасності Роберто Моралеса. Тепер варто проаналізувати роботу молодого покоління коментаторів на прикладі журналіста проєкту «MEGOGO Спорт» Сергія Лук'яненка — одного з тих коментаторів, духовним вчителем якого, згідно з нашим дослідженням, є Роберто Моралес.

Із часом українська спортивна коментаторська діяльність почала набирати серйозних обертів. Це пов'язано зі збільшенням внутрішньої та зовнішньої конкуренції, а також з усвідомленням того, що спортивна ніша почала займати більшу частку та викликати серйозніший інтерес у реципієнтів. Одним із важливих факторів також стало покращення результатів українських спортивних команд на змаганнях інтернаціонального рівня та важливістю висвітлення перемог та інших вдалих результатів.

Внаслідок цього почало з'являтися значно більше нових облич, які в майбутньому диктуватимуть тренди сучасної української спортивної журналістики. Серед коментаторів, які вже зараз починають серйозно заявляти про себе відзначаємо наступні імена: Вадим Шевякін, Сергій Лук'яненко, Віталій Кравченко, Олександр Яременко, Олексій Іванов, Максим Гіленко, Микола Кравчук, Роман Тимошук та інші.

Всі ці журналісти й коментатори працюють на різних українських медіаресурсах та сприяють прогресу коментаторства в Україні. Одним із найвідоміших зараз є Сергій Лук'яненко, він працює на телеканалі «MEGOGO Спорт» із самого початку створення цього проєкту, тобто з 2019 року, але серйозно про нього дізналися лише нещодавно.

Це сталося через те, що в прямому ефірі перед матчем між московським «Спартак» та англійським «Лестером» Сергій Лук'яненко сказав наступне: «Доброго всім вечора. Вітаю вас у Москві – столиці країни-агресора, країни-окупанта, країни, яка анексувала в нашої любої неньки півострів та розпочала війну на Сході України. На жаль, ця війна забрала за підрахунками ООН більше 13 000 життів. І, зрозуміло, що як громадянин України, я сьогодні бажаю щиро поразки «Спартак» у поєдинку з «Лестером», оскільки спорт не може представляти Росію – країну, яка не може мирно жити зі своїми сусідами. Але як коментатор, намагатимусь неупереджено, нейтрально працювати на цьому поєдинку».

Таке вітання від молодого українського коментатора набрало величезного резонансу в українських ЗМІ, про це розповіли не лише спортивні

медіа, а й суспільно-політичні, оскільки це стосувалося не тільки футбольного матчу. З цього й почалася популярність цього коментатора.

Пізніше Сергій пояснив, чому саме так почав коментар матчу: «Ще ніколи мій матч не викликав такого резонансу. І, якщо чесно, я не був до цього готовий. Як очевидні речі можуть сприйматися так, наче це таємниця, яку всі бояться сказати? Війна триває вже більше семи років! Те, що Росія є агресором і окупантом не піддається сумнівам. Всі розуміють чиї то були зелені чоловічки, всі розуміють, чому на Сході продовжується війна. Чому я так розпочав свій репортаж? Щоб зняти тиск. Думаєте, це приємно коментувати матч домашній матч «Спартака»? Зі студії в Києві. Спорт же не поза політикою. Найкращий варіант, до якого я дійшов – висловити чітку позицію, а потім просто робити свою роботу: працювати об'єктивно, неупереджено. Це робилося не заради хайпу, легкої слави, згадок у ЗМІ і підписок у соцмережах. Я хочу прогресувати і розвиватися як коментатор, щоб в інформаційному полі надалі відзначали саме мої професійні здібності (сподіваюся, у позитивному руслі). Проте я підписуюся під кожним сказаним мною словом перед початком гри «Спартак» – «Лестер». То очевидні для будь-якої цивілізованої людини речі. Не лише я, кожен свідомий українець хоче, щоб в нашій країні нарешті настав мир. Та, на жаль, є сусід, який все ніяк не заспокоюється. І спорт не має його прославляти. Дякую усім за підтримку. У мене все гаразд, готуюся до наступних матчів. І намагаюся структурувати думки, бо сьогодні відволікає надто багато факторів» [5].

Сучасні українські коментатори дещо відрізняються від коментаторів старої школи. Якщо такі спеціалісти, як Віктор Вацко, Олександр Гливинський, Дмитро Джулай та інші — це радше професіонали більш стандартного зразка, тобто володіють наступними рисами: освіченість, досвідченість, ерудованість, емоційність та стресостійкість, то журналісти нової школи — це спеціалісти, що йдуть у ногу з сучасними світовими трендами, активно переплітають у коментаторській діяльності спорт та

суспільно-політичну складову, що є достатньо логічним рішенням у наших реаліях.

Нові обличчя, що з'являються у системі розвитку коментаторської діяльності в Україні, мають більше можливостей, щоб швидше заявити про себе та отримати впізнаваність серед реципієнтів. Наше дослідження показало, що одним із таких прикладів є саме Сергій Лук'яненко, який працював на «MEGOGO Спорт» достатньо довго, але почули про нього лише після випадку, який стався у матчі між «Спартак» та «Лестер». Здавалося б, з одного боку, зараз є величезна кількість коментаторів у порівнянні з минулими роками й тоді стати впізнаваним було значно легше, але це оманлива думка, адже зараз є більше каналів масової комунікації, через які швидшими кроками можна вийти на високий рівень.

Але слід відзначити й те, що Сергій Лук'яненко став упізнаваним коментатором серед української аудиторії не лише через той фактор, що його спіч поширила величезна кількість медіаресурсів, а й через риси, які допомагають Сергію бути й справді професіоналом коментаторської сфери. Проаналізувавши діяльність Лук'яненка на футбольних матчах, ми виділяємо його наступні чесноти та особливості роботи: оперативність викладу інформації та подій, що відбуваються у футбольному матчі, емоційний баланс, ерудиція, дикторська майстерність, освіченість у сфері, яку висвітлює коментатор та багато інших.

У сфері спортивної журналістики в Україні зараз значно переважає чоловіча стать, натомість жінок-коментаторів практично немає. Першою жінкою, яка працювала на футбольному матчі в Україні стала Галина Вініченко, її запросило радіо «Промінь». Першим поєдинком, який коментувала Галина, став матч Угорщина — Португалія в рамках групового етапу Чемпіонату Європи-2020, який відбувався влітку 2021 року. «Я думала, що коментувати футбол для жінки — це нереально», - прокоментувала свій коментаторський дебют Вініченко [1].

Хоч дебют жінки у коментаторстві в Україні відбувся лише нещодавно, але важливо, що така подія сталася й, імовірно, тепер жінок у коментаторській діяльності стане більше, тим паче, що вони мають такі ж здібності у цій сфері, як чоловіки. Це довела своєю роботою Галина Вініченко. Після Євро-2020 журналістка успішно відкоментувала Олімпіаду в Токіо.

Досліджуючи роботу українських футбольних коментаторів, умовно поділяємо їх на: старшу школу, тобто спеціалістів, що працювали від початку незалежності України до наших днів, сучасну школу, тобто коментаторів, які отримали визнання та стали професіоналами відносно нещодавно, але зараз вважаються спеціалістами, які формують український спортивний медіапростір та нову школу — це журналісти, які лише починають свою кар'єру в коментаторській діяльності, пропонують свої погляди та бачення, але все одно наслідують та беруть приклад із коментаторів, що вважаються метрами у своїй професії.

Всі вищезгадані журналісти є справжніми професіоналами, завдяки яким спортивна журналістика в Україні знаходиться на високому рівні та може нав'язувати гідну конкуренцію світовим спортивним виданням на медіаринку. Без старшої та сучасної шкіл, нова ніколи не отримала б розвитку, а без нової ми вже не уявляємо нашого майбутнього.

3.2 Особливості українських спортивних телеканалів і видань

Українська спортивна журналістика отримує свій розвиток завдяки прогресивній діяльності медіа. Телеканали та видання формують український медіаринок та створюють здорову конкуренцію. Серед провідних телеканалів хочеться відзначити такі: «Футбол 1/2/3», «MEGOGO Спорт», «Setanta Sports», «Спорт 1» та «Спорт 2», «2+2» та «Уніан». Кожен із цих телеканалів є транслятором провідних спортивних подій, які відбуваються в Україні та у світі.

Раніше флагманом української спортивної журналістики слід було вважати телеканали медіахолдингу «Україна» - «Футбол 1/2/3», адже там транслювалися найголовніші футбольні турніри: Ліга чемпіонів, Ліга Європи, Чемпіонат Європи, Чемпіонат Світу, Суперкубок Європи та Ліга Націй. Втім, останній рік можна вважати не дуже вдалим у діяльності телеканалів «Футбол 1/2/3», адже тендер на показ найбільших турнірів Європи виграв інший медіаресурс - «MEGOGO Спорт». Натомість «Футбол 1/2/3» залишився транслятором лише чемпіонатів України, Аргентини та Бразилії — турніри, рейтинги яких вважаються значно меншими, ніж показники інших європейських змагань.

На телеканалі працює великий склад якісних коментаторів, які допомагають проекту отримувати якісний зріст. Серед найвідоміших відзначимо Віктора Вацка, Андрія Столярчука, Кирила Круторогова, Олександра Михайлюка, Романа Тимощука, Миколу Кравчука та Максима Гіленка. Окрім вдалої та професійної роботи у прямому ефірі на футбольних протистояннях, ці журналісти є експертами телепрограм, які транслює телеканал, наприклад у програмі «Великий футбол» до складу експертної групи входить Віктор Вацко, який коментує матчі чемпіонату України, а Максим Гіленко є репортером проекту «Футбол NEWS», Кирила Круторогова часто можна зустріти серед експертів «Ночі Ліги чемпіонів», а Андрій Столярчук є ведучим «Футбол ONLINE». Тому, провівши глибоке

дослідження, ми дійшли до логічного висновку, що коментатор повинен вбирати у собі всі професійні риси універсального журналіста.

Телеканали «Футбол 1/2/3» почали свою діяльність 18 листопада 2008 року матчем відбору до Чемпіонату Світу між збірними України та Білорусі, але цей матч транслювався телеканалом у запису, а от першою прямою трансляцією став поєдинок Україна — Норвегія. Першим великим турніром, трансляцію якого проводили телеканали став Чемпіонат Світу 2014 року в Бразилії. У цьому ж році телеканал вперше виграв тендер на трансляцію єврокубків в Україні, що вважається найпрестижнішим здобутком у сфері української спортивної журналістики [23].

Після 2014 року телеканали «Футбол 1/2/3» транслювали всі серйозні європейські змагання. Це пов'язано з тим, що на медіаринку не було конкурентів, які змогли б нав'язати фінансову боротьбу холдингу «Україна». На той момент активно функціонувало обмаль телеканалів, які висвітлювали б спортивні події. Найчастіше матчі деяких клубів у чемпіонаті України висвітлював телеканал «2+2» та його ютуб-проект «FootballHub», що входять у медіакорпорацію «1+1 Медіа». Кожного року телеканал подавав свою заявку на участь у тендері для показу Ліги чемпіонів та Ліги Європи, але програвав конкурс каналам «Футбол 1/2/3». Все вирішувала фінансова складова, хтось був готовий заплатити потрібну ціну, а хтось — ні.

Телеканал «2+2» почав транслювати чемпіонат України у 2010 році. Після того поєдинки, у яких беруть участь «Динамо», «Дніпро», «Дніпро-1», «Зоря», «Чорноморець», «Волинь», «Карпати», «Металург» та інших українських клубів транслювалися лише цьому каналі. Із багатьма командами підписали взаємовигідну угоду й почали активну співпрацю, а «Чорноморець» навіть уклав спонсорський контракт із телеканалом та розмістив їхній логотип на своїй ігровій формі [9].

На каналі «2+2» працюють відомі спортивні журналісти та коментатори. Наприклад, Ігор Циганик є і коментатором футбольних матчів і ведучим авторського проєкту, Олександр Золотогорський також коментує поєдинки

провідних українських команд та веде програму, присвячену аналітичному розбору головних подій тижня, Володимир Зверов є одним із лідерів спортивного напрямку на телеканалі, а також коментатором й експертом. Також відзначаємо Сергія Пейчева та Володимира Кобелькова, які професіоналами у видах спорту, які коментують.

Зараз телеканал «2+2» продовжує транслювати лише матчі чемпіонату України, але трафік та успіх серед глядачів вони отримали ще й через аналітичні авторські спортивні телепрограми, у яких, окрім ведучого, беруть участь відомі експерти, журналісти та коментатори.

Серед конкурентів в українській спортивній журналістиці є й телеканали «Спорт 1» і «Спорт 2», втім у цих медіаресурсів не було і зараз немає амбіцій стати офіційним транслятором матчів європейських великих турнірів чи поєдинків за участі збірної України. Вони транслюють лише низькорейтингові турніри: чемпіонат Португалії, Литви, Молдови, Білорусі, Австрії, першу та другу лігу України, азіатську Лігу чемпіонів та події інших видів спорту, окрім футболу.

Хоч телеканали «Спорт 1» і «Спорт 2» почали свою діяльність раніше, ніж «Футбол 1/2/3» та «2+2», а саме 1 грудня 2005 року, наше дослідження показало, що рейтинги серед українських реципієнтів, у каналів одні з найменших, якщо порівнювати їх з показниками інших провідних телеканалів. Важливо й те, що коментаторський склад у медіапроекті не такий сильний, як в інших, а цей фактор відіграє одну з найважливіших ролей у розвитку продукту в системі української спортивної журналістики в цілому. Список коментаторів, що працюють на проєктах «Спорт 1» і «Спорт 2» на цей момент: Денис Босянок, Андрій Шахов, Вадим Власенко та Олександр Яременко.

Було розглянуто й проаналізовано діяльність телеканалів зі спортивною тематикою, які транслювалися на українському телебаченні одними з перших. Згідно з нашим дослідженням, ці проєкти варто відносити до тих, які спровокували стрімкий розвиток української спортивної журналістики та дали

змогу багатьом спеціалістам проявити свій професіоналізм коментаторські якості.

До нових телеканалів, які є трансляторами українських спортивних подій ми відносимо «MEGOGO Спорт» та «Setanta Sports». В Україні ці ресурси з'явилися зовсім нещодавно, але вже зараз вважаються одними з лідерів у системі спортивної журналістики нашої країни.

«Setanta Sports» - це міжнародна телекомпанія, яка базується у Дубліні. Вона почала свою діяльність у 1990 році, але лише в серпні 2019 року відбувся початок співпраці з Україною. У нашій країні телеканал має назву «Setanta Sports Ukraine», він транслює матчі найбільш рейтингового європейського чемпіонату — Англійської Прем'єр-ліги [22].

Серед коментаторів телеканалу «Setanta Sports» в Україні варто відзначити Дмитра Джулая, Ігоря Бойка, Олексія Іванова, Юрія Кириченка та Олександра Яременка. Проєкт поєднав в одному місці коментаторів старшої школи та нової, що дало цікавий результат та досить непоганий симбіоз, коли одні й інші можуть навчитися чомусь новому у своїх колег. Також варто відзначити, що «Setanta Sports» - це завжди якісна картинка та вдала операторська діяльність, чого й завжди вимагає аудиторія. Тобто, наше дослідження показало, що проєкт вивчив запити своїх реципієнтів та задовольнив бажання своїх глядачів, що є дуже важливим у розвитку продукту.

Провівши аналіз всіх спортивних українських телепроєктів, можна відзначити що найбільшим та найуспішнішим ресурсом на сьогодні є «MEGOGO Спорт». По-перше, через зосередження найкращих коментаторів в Україні в рамках одного проєкту. «MEGOGO Спорт» запросив коментувати матчі практично всіх провідних українських спеціалістів, як професіоналів старшої коментаторської школи, так і нові обличчя, які за допомогою нового бачення здатні вивести телеканал на ще вищий рівень. Матчі на каналі коментують: Вадим Скічко, Василь Пехньо, Роман Бебех, Віталій Зверов, Сергій Пейчев, Роберто Моралес, Олег Шмідт, В'ячеслав Щербо, Володимир

Кобельков, Володимир Зверов, Олександр Золотогорський, Тарас Король, Віталій Кравченко, Сергій Лук'яненко та Вадим Шевякін.

Як уже можна зрозуміти, велика частка цих коментаторів паралельно працює на інших телеканалах, наприклад «2+2». Так відбувається, тому що на проєкті «MEGOGO Спорт» набагато більше трансляцій футбольних матчів, тому канал запрошує провідних українських коментаторів працювати у прямому ефірі того чи іншого поєдинку. Варто зазначити, що така тенденція почала спостерігатися лише останніми роками, з приходом на український медіаринок «MEGOGO Спорт» та «Setanta Sports». Досліджуючи це питання, ми зробили висновок, що із подальшим розвитком даних медіаресурсів, вони зможуть остаточно переманити у свою структуру більшість провідних українських коментаторів.

Однією з особливостей «MEGOGO Спорт» стало те, що він провів першу футбольну трансляцію в Україні у форматі 4K наприкінці 2019 року, тоді проєкт висвітлював події, що відбувалися в матчі між «Реалом» та «Атлетико» в рамках чемпіонату Іспанії [19].

У 2020 році проєкт виграв тендер на трансляції єврокубків на українському телебаченні й отримав можливість бути офіційним транслятором Ліги чемпіонів та Ліги Європи до 2024 року включно. Раніше поєдинки євротурнірів транслювали телеканали «Футбол 1/2/3» [24].

Український спортивний Інтернет-ЗМІ Tribuna.com провів власне дослідження діяльності футбольних коментаторів в рамках телеканалів, де вони працюють, і запропонував своїм користувачам обрати найкращий на їхню думку, медіаресурс з точки зору коментаторської діяльності. Дослідження показало наступні результати: у голосуванні взяло участь 1529 осіб, серед яких 44% обрало «Setanta Sports», 25% проголосувало за телеканали «Футбол 1/2/3», 19% зупинилося на виборі «MEGOGO Спорт», 8% вподобало роботу журналістів телеканалу «2+2», а за «Спорт 1» та «Спорт 2» віддало голоси 4% аудиторії [6].

Цікаво, що найбільше голосів отримав не найбільш популярний журналістський спортивний телепроект — лише на третьому місці опинився «MEGOGO Спорт», а переміг у голосуванні «Setanta Sports», який також є одним із лідерів з точки зору фінансування та якості роботи журналістів у прямому ефірі. Так чи інакше, кожен із телеканалів вносить свій відсоток у розвиток спортивного коментаторства в Україні.

Поки не можуть здійснювати серйозну конкуренцію телеканалам та коментаторам Інтернет-ЗМІ та журналісти, що працюють із текстовими трансляціями. Але слід відзначити, що вони також є важливими складовими, які допомагають спортивній журналістиці тримати високий рівень.

Глибоко досліджуючи тему ведення онлайн-ефірів на спортивних Інтернет-ресурсах, варто підсумувати, що провідними виданнями в Україні є: Tribuna.com, SportArena та Футбол 24.

На всіх українських онлайн-ЗМІ трансляція футбольних матчів проводиться практично однаково — за допомогою супроводу тексту та графічних елементів, що доповнюють ефір, але варто відзначити, що Tribuna.com почала залучати до трансляцій відео та фотоелементи, обговорення з глядачами, статистичні дані команд та гравців, що значно підсилює ефект.

Tribuna.com – це український Інтернет-ЗМІ, який уже понад 8 років функціонує в рамках спортивної журналістики й посідає провідне місце в її системі. Практику онлайн-трансляцій сайт почав використовувати із самого початку свого функціонування, але до досконалої форми довів відносно нещодавно. За кожною онлайн-трансляцією на сайті спостерігають понад 1000 користувачів, що є і справді величезним успіхом, зважаючи на обставини й беручи до уваги те, що користувачі частіше надають значну перевагу прямому ефіру на телебаченні. Серед провідних журналістів, які працюють на сайті, відзначаємо Ірину Козюпу, Миколу Решнюка, Олега Магльованого, Богдана Андріюка та інших. Визначити, чи ведуть прямі онлайн-трансляції саме ці журналісти, неможливо, адже ім'я ніколи не зазначається, але можемо сказати

точно, що вони вносять свою лепту в розвиток сайту Tribuna.com, а внаслідок і в цілому спортивної журналістики в Україні.

SportArena – це український спортивний Інтернет-ресурс, який, починаючи з 2015 року, висвітлює найголовніші події та бере активну участь у розвитку спортивної журналістики в Україні. Цей сайт ми також відносимо до флагмана серед текстових онлайн-трансляцій. Журналісти футбольних матчів цього ЗМІ здійснюють свою роботу найкращим чином та допомагають українському глядачеві не пропустити важливі події, що відбуваються в матчі.

Головними особливостями онлайн-трансляцій на SportArena є: оперативність викладу матеріалу, додаткові відомості про матч та команди, які беруть у ньому участь, баланс думок та точок зору та інші. Головною відмінною рисою від Tribuna.com є те, що у трансляції не можна згодом побачити відео забитих м'ячів, фото з небезпечними моментами та інший медіаконтент. Також у коментарях журналіст футбольних матчів не бере участь в обговоренні матчу з реципієнтами.

Футбол 24 — це український спортивний онлайн-ЗМІ, що розпочав свою діяльність у 2010 році, тобто є найстаршим серед ресурсів, аналіз яких ми проводили у цій роботі. Футбол 24 також вважаємо флагманом серед ЗМІ, які активно ведуть прямі онлайн-ефіри футбольних поєдинків.

Дослідження показало, що проєкт має власні особливості текстових трансляцій. Наприклад, на сайті доступна зручна інфографіка, яка допомагає аудиторії краще розібратися у центральному матчі, наводиться детальна статистика та згодом стають доступні відео небезпечних моментів. Єдиним недоліком є те, що коментарі на сторінці, де проводиться трансляція вимкнені та відсутня можливість дискусії з іншими реципієнтами. Важливою особливістю на даному онлайн-ресурсі є те, що перед матчем можна ознайомитися з найважливішими новинами, пов'язаними з поєдинком у колонці під назвою «Анонс». Це є дуже зручним інструментом, який знаходиться на одній сторінці з власне прямою текстовою трансляцією. Також

є можливість відгадати рахунок матчу на сайті, що є додатковим інтерактивним моментом, який заохочує аудиторію.

Досліджуючи цю тему, можна із впевненістю констатувати, що кожен із онлайн-ресурсів є важливим у становленні та розвитку спортивної журналістики. Кожен розуміє важливість такого інструменту, як текстова трансляція футбольного матчу, а роботу журналіста футбольних матчів, звісно ж, гідно оцінюють та поважають.

Спортивні телеканали та Інтернет-медіа — це те, що має прямий вплив на формування спортивного медіаринку в Україні. Журналісти та коментатори, які працюють у ЗМІ, сприяють прогресу, зовнішній та внутрішній конкурентноздатності у журналістиці та її подальшому розвитку.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши роботу коментатора та журналіста футбольних матчів, було виокремлено основні періоди в історії становлення та розвитку спортивної журналістики. Зокрема, було зроблено висновок про те, що українські спортивні періодичні видання переживали різні часи від стагнації та застою до стрімкого розвитку та процвітання, а також, внаслідок проведеного дослідження, було з'ясовано, що найбільш вдалими були третій період, який охрестили «золотим» через стрімку українізацію суспільства та розвиток свідомості у Галичині; сьомий — період розвитку української спортивної журналістики в умовах незалежної України, коли почали масово з'являтися періодичні видання і телеканали, коментаторська діяльність отримала серйозний поштовх і прогрес, а увага до спортивної тематики стала значно більшою; та восьмий — період, під час якого найбільшого розквіту досягли Інтернет-ЗМІ, а текстові онлайн-трансляції почали задовольняти вимоги суспільства. Восьмий період характеризується прийняттям закону «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», а відтак і сприянням влади поліпшити умови для розвитку журналістики в Україні. Тому восьмий період, який починається з 1999 року і триває донині, відносимо до найуспішнішого та найпотужнішого в українській спортивній журналістиці, адже у цей час відбувався її найбільший розквіт.

Внаслідок проведеного аналізу було виокремлено основні риси якісного спортивного телерепортажу та зроблено висновок про те, що поєднання усіх складових може дати ідеальний результат. Зокрема, у роботі було визначено, що головними рисами якісного спортивного репортажу, є наступні: поєднання слова та зображення, фактично це взаємодія у процесі комунікації засобів різних семіотичних систем — візуальної та звукової; висвітлення типу спортивної події в режимі реального часу, коли створюється ефект присутності. Також журналіст повинен вміти завойовувати увагу та симпатію глядача, проявляти власну красномовність та адаптивність до ситуації. Кожен коментатор повинен дотримуватися журналістських стандартів, головним із

яких є точність. Важливо максимально детально та достовірно описувати події, щоб не ввести в оману реципієнтів та прагнути до висвітлення авторського «я». Внаслідок дослідження було зроблено висновок про те, що окремий коментатор або журналіст футбольних матчів — це індивідуальність. Відповідно до цього кожному з них варто виробляти власний стиль, щоб вирізнитися від своїх колег та досягати більшої уваги від аудиторії та визнання з боку редакторського складу. Прямий ефір характеризується своєю оперативністю та яскравістю картини спортивного змагання, тому коментатор повинен забезпечити динаміку за допомогою своїх навичок, щоб не зруйнувати структуру ідеального прямого ефіру. Поєднання всіх рис, притаманних якісному спортивному репортажу, завжди здійснюється за допомогою колективної роботи, тобто спільної участі в процесі оператора, режисера трансляції та коментатора чи журналіста футбольних матчів. Якщо картинка буде якісною та цілісною, а робота коментатора вдалою, ефір можна буде вважати ідеальним.

У результаті проведеного дослідження, було зроблено висновок про те, що діяльність футбольного коментатора та журналіста футбольних матчів має як спільні, так і відмінні риси. Здійснивши дослідження, було виокремлено найголовніші відмінності. Серед них виділяємо те, що ім'я коментатора зазначається у прямому ефірі, а журналіст у текстовій онлайн-трансляції часто не згадується. Ще однією відмінністю є спосіб донесення інформації до аудиторії: якщо коментатор здійснює свою роботу за допомогою голосу з поєднанням картинки, тобто, аудіовізуальним методом, то журналіст працює з текстом та інфографікою. Зокрема, з-поміж відмінностей ми відзначаємо й кількість спеціалістів, які працюють над ефіром. Якщо над телетрансляцією роботу здійснює ціла група осіб (оператори, режисери, коментатори), то над онлайн-ефіром працює лише журналіст. Аудиторія — це ще одна вагома характеристика відмінності. Коментатор працює на значно ширше коло осіб, у той час як журналіст лише з вузькою аудиторією, відповідно й оплата праці є вищою у коментатора.

Спільні риси у діяльності коментатора й журналіста також є. Дослідивши специфіку роботи, було виокремлено цілий ряд схожих особливостей, які об'єднують коментатора й журналіста футбольних матчів: практично однакове привітання та прощання з аудиторією, незаангажованість. Наше дослідження показало, що футбольний коментатор — це спеціаліст, який уособлює в собі риси ідеального спортивного журналіста. Хоч діяльність коментатора та журналіста футбольних матчів дещо відрізняється один від одного, але ми дійшли висновку, що як один, так і інший повинен бути стресостійким, обидва повинні володіти достатнім рівнем освіченості та ерудованості, здійснювати якісну ретельну підготовку до події, яку висвітлюватимуть, дотримуватися журналістських стандартів та володіти емоційним балансом, щоб не відлякувати аудиторію.

У роботі було проаналізовано діяльність українських телеканалів, видань, журналістів і коментаторів. Фактично було зроблено висновок про те, що українська спортивна журналістика прогресує та вже зараз здатна здійснювати зовнішню конкуренцію через постійне збільшення та зріст періодичних видань, де постійно відбуваються онлайн-трансляції матчів, кількісне зростання телеканалів та проєктів, де коментатори отримують розвиток та конкурують між собою.

Серед періодичних видань, які були проаналізовані у дослідженні, варто відзначити наступні Інтернет-ЗМІ: Tribuna.com, Футбол 24 та SportArena. Телеканали та проєкти, де здійснюються трансляції футбольних матчів: «Футбол 1/2/3», «MEGOGO Спорт», «Setanta Sports», «Спорт 1» та «Спорт 2», «2+2» та «Уніан». А серед журналістів та коментаторів, які сприяють розвитку спортивної журналістики в Україні, називаємо таких: Віктор Вацко, Дмитро Джулай, Валентин Щербачов, Сергій Савелій, Олександр Золотогорський, Ігор Циганик, Роберто Моралес, Андрій Столярчук, Кирило Круторогов, Олександр Михайлюк, Володимир Кобельков, Сергій Лук'яненко та інші.

Підбиваючи загальний підсумок, хочеться наголосити на тому, що спортивна журналістика пройшла низку випробувань та різних етапів свого

становлення та розвитку, що наразі дало їй можливість опинитися на високому рівні. Коментаторство та текстові трансляції розвиваються достатньо стрімкими темпами і вже зараз здатні здійснювати серйозну конкуренцію європейським аналогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жук О. Галина Вініченко: «Я думала, що коментувати футбол для жінки — це нереально» [Електронний ресурс] / Ольга Жук // Детектор Медіа. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://stv.detector.media/insho/read/6631/2021-06-18-galyna-vinichenko-ya-dumala-shcho-komentuvaty-futbol-dlya-zhinky-tse-nerealno/>.
2. Згадати Все. Футбольні коментатори старої школи [Електронний ресурс] // 24tv.ua. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://24tv.ua/zgadati_vse_futbolni_komentatori_staroyi_shkoli_n816436.
3. Зозюк А. П. Особливості прямого спортивного телерепортажу, як мовленнєвого жанру. – К. 2014. С.2
4. Кравців Б. М. Журнали і газети в Українській ССР. Український щоденник Свобода. 1963. С. 77–84.
5. Рабчевський Д. О. Блог «Ви це бачили?», «Вітаю вас у столиці країни-агресора» [Електронний ресурс] / Дмитро Олександрович Рабчевський // Tribuna.com. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.tribuna.com/tribuna/blogs/vicebachili/2977547.html>.
6. Решнюк М. Битва коментаторів: в якого футбольного транслятора найсильніший склад? [Електронний ресурс] / Микола Решнюк // Tribuna.com. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.tribuna.com/tribuna/blogs/imbalance/2569552.html>.
7. Решнюк М. «Якби зараз коментатори помилялись так, як ми, то їх би познімали з ефіру» [Електронний ресурс] / Микола Решнюк // 1927.kiev.ua. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://1927.kiev.ua/news/view/50556>.
8. Сазонова Ю. О. Спортивна журналістика України: історія, еволюція, трансформація / Юлія Олександрівна Сазонова. – Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 276 с.
9. Стала відома дата перезапуску телеканалу «2+2» [Електронний ресурс] // Детектор Медіа. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:

<https://detector.media/production/article/127705/2017-07-06-stala-vidoma-data-perezapusku-telekanalu-22/>.

10. Телетріумф-2018: Віктор Вацко - найкращий спортивний коментатор [Електронний ресурс] // footballua.tv. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://footballua.tv/ua/video/82159-teletriumf-2018-viktor-vatsko-luchshiy-sportivnyiy-kommentator>.

11. Теорія і практика радянської журналістики / [за ред. В.Й. Здоровеги]. – Львів, 1989. – 425 с.

12. Шалена реакція Віктора Вацка на гол Довбика [Електронний ресурс] // FreeFootball. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=5uMJR2li2Tc>.

13. Янішевський О. О Історія становлення спортивної журналістики в Україні Обрії друкарства, № 1 (3)/2014 Львівський національний університет ім. Івана Франка

14. Алексеев К.А., Ильченко С.Н. Спортивная журналистика : учебник для магистров — М. : Издательство Юрайт, 2014. — 427 с. — Серия : Магистр.

15. Войтик Е.А. Спортивная журналистика. Томск, 2004.

16. Дроняева Т.С. О некоторых особенностях повествованиях в спортивных репортажах / Т.С. Дроняева // Спорт в зеркале журналистики. – М., 1989. – С. 336

17. Михайлов С.А., Мостов А.Г. Спортивная журналистика : учеб. пособие. СПб., 2005.

18. Мураковский А. А. Спортивные журналисты: кто они? / А. А. Мураковский. — Абажур. 9–12, 2006

19. Олейник А. MEGOGO впервые провел трансляцию футбольного матча в Украине в 4К [Електронний ресурс] / Александр Олейник // sportarena.com. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://sportarena.com/football/megogo-vpervye-provel-translyatsiyu-futbolnogo-matcha-v/>.

20. Солганик Г.Я. О языке спортивной журналистики / Г.Я. Солганик // Спорт в зеркале журналистики. – М., 1989. – С. 234.

21. Солганик Г.Я. Стиль репортажа / Г.Я. Солганик. – М., 1970. – 277 с.

22. Сетанта Спортс продлила права на эксклюзивный показ Английской Премьер-лиги в Украине [Электронный ресурс] // <https://mediasat.info/>. – 2021. – Режим доступа до ресурсу: <https://mediasat.info/2021/09/23/apl-v-ukraine-setanta-sports-prodlila-prava/>.

23. Телеканалы Медиа Группы Украина выиграли тендер на трансляцию соревнований под эгидой УЕФА [Электронный ресурс] // isport.ua. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://isport.ua/football/ukraine/681981-telekanaly-media-gruppy-ukraina-vyigrali-tender-na-transljaciju-sorevnovanij-pod-egidoj-uefa>.

24. Телеканалы «Футбол» проиграли Megogo тендер на показ с нового сезона матчей еврокубков [Электронный ресурс] // [KomandaOnline](http://KomandaOnline.com). – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://komandaonline.com/ekonomika-futbola/item/5531-telekanaly-futbol-proigrali-megogo-tender-na-pokaz-s-novogo-sezona-matchej-evrokubkov>.

25. Туленков Д. А. Спортивная публицистика и спортивная журналистика: особенности специализированного направления // Журналистика. Молодые исследователи : Межвузовский сборник научных работ студентов и аспирантов. Вып. 3. СПб., 2004. С. 175.